

**EESTI NSV POLIITILISTE JA TEADUSALASTE
TEADMISTE LEVITAMISE ÜHING**

AJALOOTEADUSTE KANDIDAAT

J. SAAT

**KOMMUNISTIDE
VÕITLUS KODANLIK-
NATSIONALISTLIKE
PARTEIDE VASTU
EESTIS**

Nr. 21 (157)

**EESTI RIIKLIK KIRJASTUS
TALLINN 1953**

157

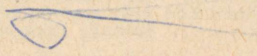
EESTI NSV POLIITILISTE JA TEADUSALASTE TEADMISTE
LEVITAMISE ÜHING

AJALOOTEADUSTE KANDIDAAT
J. SAAT

KOMMUNISTIDE VÕITLUS
KODANLIK-NATSIONALISTLIKE
PARTEIDE VASTU EESTIS

299.2

SUNDEKSEMPLAR

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS · TALLINN 1953

Toimetaja H. Seping.

Tehniline toimetaja T. Mitt.

Korrektorid M. Sepp ja E. Oper.

Ladumisele antud 16. XI 1953. Trükkimisele antud 7. I 1954. Trüklary 6000.
Paber 54:84, 1/16. Trükipoognaid 2,5. Formaadile 60:92 kohaldatud trüki-
poognaid 2,05. Arvutuspoognaid 2,38. MB-04807. Trükikoda «Punane Täht»,
Tallinn, Pikk tän. 54/58. Tellimise nr. 2072.

Hind rbl. 1.50

На эстонском языке.

И. Саат. Борьба коммунистов против
буржуазно-националистических партий
в Эстонии.

Möödunud sajandi teisel poolel hakkas kapitalistlik suurtööstus Venemaal kiiresti arenema. Seoses sellega kasvas järjekindlalt tööstustööliste arv. Eestis oli 1895. aastal tööstustöölisi juba 15 000 ümber. Oli tekkinud uus klass, tööliklass, kapitalistliku ühiskonna kõige revolutsioonilisem ja kõige eesrindlikum klass, kes oli kontsentreeritud suurtesse kapitalistlikesse ettevõtetesse ja astus võimsa jõuna ühiskondliku elu areenile.

Juba möödunud sajandi 80-ndail aastail hakkas Venemaa tööliklass ärkama ja alustas organiseeritud võitlust kapitalistide vastu. Tööliste olukord tsaari-Venemaal oli erakordselt raske, palgad olid äärmiselt madalad. Töölised hakkasid ühiselt esitama vabriku või tehase peremehele nõudmisi oma väljakannatamatu elujärje parandamiseks, kuulutasid välja streigid. Ka Eestis tekkis läinud sajandi lõpul rida suuremaid streike, millede hulgast kõige ulatuslikum oli Narva Kreenholmi tööliste streik 1872. aastal, Kunda tsemendivabriku tööliste streik 1883. aastal jt. Hoolimata sellest, et need streigid lõppesid sagedasti tööliste kaotusega, tõstsid nad suuresti tööliste klassiteadvust ja ühistunnet, näitasid tööliklassi jõudu.

Koos tööliikumise kasvuga tekkisid töölisühingud, hakkasid levima marksistlikud ideed. Tööliste klassivõitlus kodanluse vastu teravnes, omandas järjest organiseerituma ning sihikindlama iseloomu. Klassivõitluse käigus kasvas kõikjal Venemaa piirkondades rida töölisjuhte. Venemaa suurte tööstuskeskuste tööliikumise mõjul kasvasid ka Eestis klassivõitluse käigus tööliikumise tege- lased, nagu seda olid 1872. a. Kreenholmi streigi ajal oma aktiivsusega silma paistnud Narva töölised Vassili Geras-

simov, Villem Preisman jt. Nad olid seotud Peterburi tööliste revolutsiooniliste ringide tegevusega ja äratasid eesti tööliste klassiteadvust.

Revolutsiooniline tööliklass hakkas enda ümber koonutama kõiki neid jõude, kes polnud rahul kapitalistide ja mõisnike vägivallaga, eriti aga talurahva hulki, kes vaevlesid mõisnike orjuses. Juba 70 aastat tagasi, eespool nimetatud Kunda streigi ajal, tuli nähtavale eesti talupoegade asumine streikivate töölistega ühisesse rindesse rõhujate vastu.

Venemaa suuremates tööstuskeskustes tekkisid marksistlikud ringid, kuid viimased ei olnud seotud praktilise tööliikumisega, vaid tegelesid ainult marksismi propageerimisega. Alles Lenini poolt 1895. aastal asutatud «Tööliklassi Vabastusvõitluse Liit» asus massilisele agitatsioonile tööliste hulgas, minnes seega üle marksismi ühendamisele tööliikumisega. V. I. Lenini poolt asutatud ülevenemaaline marksistlik ajaleht «Iskra» juhtis Venemaa marksistlikud ringid ja rühmad uude ajajärku. «Iskra» pidas ägedat võitlust oportunistide vastu, kes kodanluse huvides takistasid tööliklassi organiseerimist ja kaitsesid marksistlike ringide isoleeritust ning killustatust. Lenin oma «Iskraga» hakkas marksistlikest sotsiaaldemokraatlikest ringidest välja kujundama Venemaa sotsiaaldemokraatlikku töölisparteid.

Venemaa üldise revolutsioonilise liikumise mõjul tekkisid möödunud sajandi lõpul esimesed sotsiaaldemokraatlikud ringid ka Eestis, kuid need kandsid juhuslikku iseloomu, neil puudus kindel juhtimine ja järjekindlus. 1901. aasta aprillis saabus Eestisse Lenini õpilane Peterburi proletaarlane Mihhail Ivanovitš Kalinin, kes Tallinna tehastes töötades hakkas siin levitama Lenini «Iskrat» ja pani aluse Venemaa Sotsiaaldemokraatliku Töölispartei (VSDTP) organisatsioonidele Eestis.

1903. aasta 30. juulist kuni 23. augustini toimus VSDTP II kongress, mis oli ette valmistatud suure revolutsiooni-geeniuse V. I. Lenini poolt. Sel kongressil pandi alus uut tüüpi revolutsioonilisele marksistlikule parteile, Nõukogude Liidu Kommunistlikule Parteile. Niisuguse partei loomise eest tuli Leninil paljude aastate kestel ägedat võitlust pidada oportunistide vastu, kes eitasid põhilist marksismis — proletariaadi diktatuuri — ja kes kaitsesid korralagedust, distsipliinitust ning organisatsioonilist lodevust

parteis. Oportunistid — ökonomistid ja menševikud — olid proletariaadi diktatuuri vastu ja seepärast ei vajanud nad ka distsiplineeritud revolutsioonilist marksistlikku parteid. Võites oportunistid saavutas Lenin seda, et kongressi poolt võeti vastu revolutsiooniline programm, milles partei peaülesandeks seati võitlus proletariaadi diktatuuri eest.

VSDTP II kongressi üheks tähtsamaks saavutuseks oli see, et Lenin andis kongressil purustava hoobi oportunistidele, kes vaidlesid rahvaste enesemääramise õiguse vastu, proletaarse internatsionalismi põhimõtete vastu. Bundistid ja poola sotsiaaldemokraadid, kes seisid rahvaste enesemääramise õiguse vastu, olid tegelikult rahvuslikule rõhumisele kaasaaitajaks. Lenini poolt püstitatud rahvaste enesemääramise loosung sai kommunistliku partei üheks põhiloosungiks.

M. I. Kalinin töötas Eestis 1901. aastast kuni 1904. aastani. Pärast II kongressi liitus ta kohe Lenini seisukohtadega, bolševikega ja suunas eesti tööliste sotsiaaldemokraatlikke organisatsioone leninlikku teed mööda. Ta oli seega bolševistliku organisatsiooni rajajaks Eestis.

Mihhail Kalinini revolutsioonilist tegevust pärast tema areteerimist ja Eestist väljasaatmist 1904. aastal jätkas hiljem, 1907. aastast alates Viktor Kingissepp. Õppides Peterburi ülikoolis, oli Kingissepp astunud Peterburi bolševistliku organisatsiooni liikmeks ja omandanud Peterburi töolistelt rohkeid võitluskogemusi. Tulihingelise revolutsionäärina võitis V. Kingissepp eesti tööliklassi üldise austuse ja lugupidamise. Ta tõusis Eesti parteiorganisatsioonis peagi juhtivale kohale.

Bolševikud juhtisid eesti töörahva võitlust kapitalistide ja mõisnike vastu revolutsioonilise klassivõitluse vaimus, tutvustasid eesti töölisi ja talupoegi marksismi-leninismi õpetusega ja bolševike partei ideoloogiliste ning organisatsiooniliste alustega, aitasid luua ja kindlustada tööliste ja talurahva liitu. Bolševike juhtimisel ja innustusel muutus eesti tööliklass järjest tugevamaks jõuks Eesti ühiskondlikus elus.

Enne nõukogude võimu võitu 1940. aastal olid Eestis võimul kodanlus ja tema natsionalistlikud parteid. Eesti kodanlus asutas oma poliitilised parteid või «erakonnad», nagu ta neid parteisid ise nimetas, võitluseks tööliklassi ja bolševike vastu.

Eesti ajaloos ei ole kodanlus etendanud progressiivset

osa. Eesti töölisklassi ja kodanluse vahel kujunes juba algusest peale terav klassivõitlus, millega võrreldes mõningad vastuolud eesti kodanluse ja balti-saksa aadli vahel jäid kõrvalisteks küsimusteks. Nagu vene liberaalne kodanlus, nii ka eesti kodanlus püüdis oma huve läbi viia kokku leppides tsaariga. Juba möödunud sajandil otsis eesti kodanlus liitu meie rahva põlise verivaenlase ja orjastaja balti aadliga. Eesti progressiivne kultuur, mida esindasid rahvavalgustajad-demokraadid C. R. Jakobson, Fr. R. Kreutzwald, M. Veske jt., arenes ägedas võitluses balti-saksa aadli ees roomava eesti kodanluse reaktsoonilise kultuuri vastu.

Eesti kodanluse võitlus töölisklassi ja kogu töörahva vastu muutus eriti ägedaks imperialismi ajajärgu saabumisega. Sel ajajärgul tekkisid ka eesti kodanluse esimesed poliitilised parteid, mis olid kõik natsionalistlikud, reaktsoonilised, rahvavaenulised.

Kodanlik-natsionalistlikud parteid on kodanluse ideoloogia kandjad, kodanluse poliitika teostajad. Need töörahvavaenulised parteid püüavad sundida töölisi ja töötavaid talupoegi kapitalistide ja kulakute sõna kuulma, püüavad kasutada töörahvast kodanluse poolt peetavais imperialistlikes röövsõdades suurtükilihana. Neis maades aga, kus töörahvas on juba võimule tulnud, nagu Nõukogude Liidus ja rahvademokraatia maades, püüavad kodanlike natsionalistide riismed töörahva võimu õhnestada, talle igati kahju tekitada, sotsialistlikku ülesehitustööd takistada.

Kodanluse ja tema natsionalistlike parteide iseloomustavateks joonteks, nende ideeliseks ja sotsiaalpoliitiliseks pagasiks, nagu ütleb J. V. Stalin, on: «Klassirahu rahvuse piirides «rahvuse ühtsuse» nimel; oma rahvuse territooriumi laiendamine võõraste rahvuste territooriumide vallutamisega; umbusaldus ja vaen võõraste rahvuste suhtes; vähemusrahvuste rõhumine; ühisrinne imperialismiga...»¹

Kodanlik-natsionalistlikud parteid, kapitalistide klassi parteid, ei astu töörahva vastu alati välja avalikus võitluses, sest kapitalistide klass on suurte rahvamassidega võrreldes väikesearvuline. Kodanlus saab käesoleval ajal veel võimul püsida ainult vale ja pettuse abil. Seepärast ei kohku kodanlikud natsionalistid ja nende «erakonnad» töörahva vastu võitlemisel, oma klassi poliitika elluviimisel

¹ J. V. Stalin, Teosed, 11. kd., Tallinn, 1951, lk. 332—333.

tagasi ühegi võtte eest, ühegi vale ja pettuse eest, kui alatud need ka oleksid.

Kodanlikud natsionalistid püüavad kodanluse huve kujutada kogu rahva ühiste huvidena. Sellepärast katsuvad nad lämmatada rahvahulkade teadvust ja aktiivsust. Nende ideoloogia on üles ehitatud ajalooliste faktide teadlikule võltsimisele, vihavaenu õhutamisele rahvaste vahel, et mitmesugustest rahvustest töötajad ei saaks üksmeelselt kurnajate vastu välja astuda. Natsionalistid jutlustavad, et ühed rahvused on «väljavalitud», kõrgemast rassist, kes on määratud teiste, alaväärtuslike rasside üle valitsema. Kodanliku natsionalismi poliitika on suunatud sellele, et õigustada teiste rahvaste rõhumist kodanlike rahvuste poolt, asumaade ja poolasumaade rahvaste rõhumist ja ekspluateerimist imperialistlike riikide poolt.

Kirjanik J. Madarik (Lauristin) oma romaanis «Vabariik» jutustab, kuidas möödunud sajandi lõpul ja käesoleva algul, kui kapitalism kiiresti arenes, kapitalistid Eestis õhutasid natsionalistlikku vaenu eesti, vene ja läti tööliste vahel, et lõhkuda tööliste üksmeelt, tumestada nende klassiteadvust ja teha neil võimatuks ühiselt välja astuda kapitalistlike kurnajate vastu.

Natsionalism on seega töötava rahva ja rahvaste vabaduse verivaenlane. Kodanlik-natsionalistlikud parteid mürgitavad töörahva teadvust natsionalismi mürgiga — ja seda kõik selleks, et takistada töörahva üksmeelset võitlust kodanluse vastu.

Suured imperialistlikud riigid värbavad väikeriikide kodanlik-natsionalistlikke parteisid oma teenistusse. Käesoleval ajal näeme, kuidas Lääne-Euroopa maade kodanlus ja tema parteid on ennast ära münunud ameerika imperialistidele, kes käsutavad neis maades nagu oma kodus, ekspluateerivad nende maade varasid, kurnavad nende maade töörahvast, kasutavad nende maade rahvaste poegi suur-tükilihaks imperialistlikes sõdades. Tasuks selle eest aitavad ameerika imperialistid nende maade kodanlusel võidelda oma töörahva vastu ja võimul püsida.

Seega siis poliitilised parteid on teatud ühiskondlike klasside ja rühmade esindajad. Paljude parteide olemasolu teatud riigis, nagu õpetab J. V. Stalin, näitab kõigepealt seda, et seal on olemas antagonistlikud klassid, kelle huvid on vaenulikud ja lepitamatud, et seal on olemas kapitaliste ja töölisi, mõisnikke ja talupoegi, kulakuid ja kehvtalurah-

vast. Neid ühiskondlikke klasse ja rühmitusi esindavad mitmesugused poliitilised parteid, kes seavad üles vastavalt oma klassi huvidele programmid, loosungid ja määravad võitlustaktika.

Kõigi revolutsioonielse Venemaa poliitiliste parteide hulgast oli kommunistlik partei ainus juhtiv revolutsiooniline jõud. Alates partei VSDTP II kongressist kuni Oktoobrirevolutsioonini 1917. aastal tegi kommunistlik partei, seistes vääramatult marksistlik-leninliku teooria alusel, ära hiiglasuure poliitilise töö. Lenini juhtimisel pidasid bolševikud printsiipiaalset võitlust iga liiki oportunistide vastu mitte ainult Venemaal, vaid rahvusvahelises ulatuses. Proletariaadi partei saab vääramatuks jõuks ainult siis, kui ta võitleb marksismi põhimõtete alusel ja kindlustab end organisatsiooniliselt.

ÜK(b)P ajaloo lühikursuse lõppkokkuvõttes on öeldud, et kommunistliku partei ajalugu on väikekodanlike parteide — esseeride, menševike, anarhistide, natsionalistide vastu võitlemise ajalugu, nende parteide purustamise ajalugu. Need parteid püüdsid lõhestada töölisklassi ühtsust, säilitada kapitalismi ja hiljem, pärast Oktoobrirevolutsiooni võitu, taastada kapitalismi. Ilma nende parteide purustamiseta poleks kommunistlik partei suutnud töörahvast võidule viia.

Tsaariajal oli eesti kodanlusel üks väljakujunenud poliitiline partei — Eesti Rahvameelne Eduerakond, mis esines Riigiduma valimistel. Alles 1917. aastal, pärast Veebruarirevolutsiooni, kui eesti töölisklass ja kehtvalurahvas bolševike partei juhtimisel valmistus kodanluse kukutamiseks, Oktoobrirevolutsiooniks, hakkas eesti kodanlus suure kiirusega asutama uusi poliitilisi parteisid. Eriti rohkesti tekkis aga kodanlikke ja sotsiaäläraandlikke poliitilisi parteisid kodanlikus Eestis kodanluse võimu perioodil.

1905.—1907. a. kodanlik-demokraatliku revolutsiooni päevil tekkisid Eestis sotsialistide-revolutsionäärude (esseeride) grupid, kuid esseeride kokkuleppepoliitika kodanlusega paljastas neid varsti kui töörahva vaenlasi.

VSDTP Eesti organisatsiooni vastu alustasid juba selle tekkimisest alates võitlust sotsiaaldemokraatide hulka pugunud oportunistid M. Martna, A. Burland, P. Speek jt. Neist kujunes M. Martna menševike ja P. Speek föderalistide liidriks.

Föderalistid taotlesid eesti natsionalistliku kodanluse huvides eesti töölisliikumise eraldamist ülevenemaalisest revolutsioonilisest töölisliikumisest ja tema muutmist oportunistlikuks. Selleks, et oma oportunistlikku joont läbi viia, tahtsid nad eesti sotsiaaldemokraate organisatsiooniliselt eraldada VSDT Parteist, luua omaette eesti sotsiaaldemokraatliku töölispartei, mis oleks eesti kodanluse tööriistaks. Föderalistide tuusad G. Ast, Maide (hiljem valgekaartlane) jt. püüdsid asutada föderalistide osakondi peale Tartu ka Tallinnas, Narvas ja teistes keskustes. Föderalistid koondusid ajalehe «Uudised» ümber, mis hakkas ilmuma Tartus 1903. aasta sügisel. Eriti püüdsid föderalistid pead tõsta 1905.—1907. aasta revolutsiooni päevil. Kõigepealt püüdsid nad endi kätte saada sotsiaaldemokraatliku kirjan-duse müügipunkte, et nende kaudu levitada ainult föderalistlikku kirjandust.

Bolševikel tuli pidada ägedat võitlust föderalistide ja menševike vastu, kes moodustasid kodanluse agentuuri töölisliikumises. Ilma selle agentuuri purustamiseta, kes tegutses tööliklassi ridades ja kiskus tööliklassi maha-jäänud kihte kodanluse mõrda ning lõhkus tööliklassi ühtsust, poleks võimalik olnud proletaarse revolutsiooni võit.

Eesti bolševikel läks korda föderalistidest võrdlemisi ruttu võitu saada. Föderalism kui poliitiline vool suri Eestis Stolõpini reaktsiooni algul välja. Tänu M. I. Kalinini energilisele tegevusele ja poliitilisele selgitustööle, saavutasid bolševikud Eesti töölisliikumises juba algusest peale suure mõju ja hoidsid ka edaspidi juhtivad seisukohad endi käes. 1905.—1907. a. revolutsiooni ajajärk oli määratu suureks ja kogemusrikkaks poliitilise kasvatuse kooliks töölistele, talurahvale ja tööliklassi eesrindlikule väesalgale — bolševistlikule organisatsioonile.

Kui seniajani tööliste ja talupoegade ühised väljaastumised kapitalistide ja mõisnike vastu olid olnud juhuslikku laadi ja isoleeritud juhtumid, siis 1905.—1907. a. revolutsiooni ajajärgul tõusid eesti talupojad liidus töölistega hulgaliselt ja üle maa avalikule võitlusele mõisnike vastu.

Revolutsiooni käik näitas, et eesti kodanlus otsis liitu parunite ja tsaariga, mitte aga rahvaga. Tartus asutasid eesti kodanlased ja saksa aadel ühiselt nn. «omakaitse», mille juhid olid von Broecker, Dehio ja J. Tõnisson. 1905. a. detsembris üldstreigi ajal tungis see «omakaitse»

töölistele kallale, peksis neid ja avas nende pihta tule. Mõned kodanlikud intelligendid tegid revolutsioonilisi fraase ja toetasid silmakirjalikult kodanlik-demokraatlikku revolutsiooni, kuid hiljem, reaktsiooni ajajärgul, ühinesid nad tsaari mustasajalastega töörahva vastu.

Tsaarivalitsus tegi eesti kodanlikele natsionalistidele mitmesuguseid soodustusi. Tsaar ja vene kodanlus lubasid eesti kodanlusele oma natsionalistlikke ajalehti välja anda, milledega nad rahva teadvust mürgitasid ja rahvast tsaaritruuduses kasvasid. Samal ajal aga sulges tsaarivalitsus töörahva ajalehed.

Eesti kodanluse mõningate kihtide opositsioon tsaarivalitsuse vastu esimese maailmasõja eel oli silmakirjalik, näiline ja võlts opositsioon. Oma artiklis «Siin- ja sealpool piiri» 1918. a. augustis kirjutab V. Kingissepp, et aastail 1906—1917 oli kodanlik opositsioon Eestis «...närune, selgrootu opositsioon. Me olime põranda-all ja sihtisime nooled tsaarivalitsuse poole, et teda surmavalt südamesse tabada, nernad aga nippisid vargsi ja argelt ta ümber, et palukesi korjata...»

Eesti kodanluse esimene poliitiline partei — Jaan Tõnissoni Eesti Rahvameelne Eduerakond (ERE), mis tekkis 1905. aasta kodanlik-demokraatliku revolutsiooni keerises, oli peamiselt külakodanluse, kulakluse esindaja. Enne Oktoobrirevolutsiooni, nagu kirjutab V. Kingissepp oma brošüüris «Kellele iseseisvus, kellele ike?», ei olnud meil «ei tööstus-, ei rahakapitalistide kihti küllalt tüsedat ja toekat, et oma poliitika pitser kodanliku poliitika otsaesisele lüüa... Kõige koondatum, tüsedam ja toekam osa eesti kodanlusest on hallparunid. See on kodanluse kaardivägi!» Hallparunite-kulakute huvipiirkond ei jäänud ainult maale. Kulakud asutasid rohkesti igasuguseid krediidiühinguid, ühistegelikke ettevõtteid, panku, aktsiaseltsi, laevaosaühisuid jne., millede keskused asusid linnades. Seepärast esindas kodanluse «rahvameelne eduerakond» ajalehega «Postimees» külakodanluse huvide kõryal ka mitmesuguste linna-kodanluse kihtide huve.

Eduerakondlased jutustasid, et Eestis ei ole klassivaheid, vaid olevat ühine eesti rahvas, kelle hulgas ainult üksikud koolitatud inimesed elavad paremini kui teised, kuid jagunemist vaenulikeks klassideks ei olevat. Niisugune klassivahekordade maskeerimine ja mahasalgamine oli kodanlusele vajalik selleks, et summutada klassivõitlust

Eestis, mis seoses tööstusproletariaadi tekkimise ja tugev-
nemisega oli teravnenud ja järjest teravnes.

ERE püüdis siluda mõisnike ja talurahva vahelist lepita-
matut klassivaenu ning kiitis tsaarivalitsuse mustasajalist
poliitikat. Eduerakonnal oli eduga ainult selles osas tege-
mist, et ta võitles edu vastu.

«Eduerakondlased» (J. Tõnisson, V. Reiman jt.) püüdsid
tsaarivalitsusele selgeks teha, et eesti rahvas pole mitte
«mässuline» rahvas, nagu balti-saksa aadel seda 1905.
aasta revolutsiooni kogemuste najal olevat püüdnud kinni-
tada. «Eduerakondlased» saatsid peaminister krahv
Wittele järgmise truualamliku telegrammi, milles jämedalt
võltsitakse eesti töörahva võitluse ajalugu: «Meie, kes me
kõik, mis revolutsiooni ajal sündinud on, ligidalt oleme või-
nud tähele panna, kinnitame, et eesti talurahvas Põhja-
Liivi ja Tallinnamaal peale väheste erandite kõigiti ennast
revolutsiooniliikumisest eemale hoidis, mis ühelt osalt
linnaelanikkudelt oli välja läinud, kes omakorda vene rahva
ühe osa revolutsioonilise meeolelu mõju alla oli sattu-
nud.»

V. Kingissepp kirjutas selle telegrammi saatmise puhul:
«Otsekui Kalevipoegadena paistavad meile need vahvad
kangelased, kes «krahvihärra Aupaistuse» kaudu poliitikat
ajavad! Mehiselt veeretatakse «mässusüü» talupoegade
pealt ära linna peale ja sealt venelaste peale. Kas võib
neilt veel rohkem nõuda! Kas võib neilt nõuda, et nad
endile selgroo muretseksid? ... Las nad jäävad oma «õig-
lust» paluma! Maas roomajatest astutakse üle ja minnakse
neid tähele panemata edasi!»¹

Eesti Rahvameelse Eduerakonna programm oli ligikaudu
vastav Vene Konstitutsioonilis-Demokraatliku Partei
(kadettide partei) programmile, välja arvatud mõned kits-
sas-rahvuslikud nõudmised eesti kodanluse huvides. Kuid
tegelikult oli Eesti Rahvameelne Eduerakond veelgi reakt-
sioonilisem. Kui kadetid etendasid Duumas «tema majes-
teedi opositsiooni» osa, siis ERE ei teinud tsaarile oposi-
tsioonigi.

Vastutasuks rahva kasvatamise eest truualamlikkuses ja
tsaariustavuses ootasid Tõnisson ja eduerakondlased, et
tsaar oleks oma teenritele — eesti kodanlikele natsionalis-
tidele armuline ja soosiks neid.

¹ «Töö Hää» nr. 13, 1914.

ERE ja tema juht J. Tõnisson, kes hooplevalt pidas end kogu eesti kodanluse ideoloogiliseks juhiks, katsus tooni anda ka kirjanduses ja kunstis, püüdes neid reaktsioonilise kodanluse ideoloogilise mõju alla haarata. Näiteks kirjanik Mõtslane kirjutas täielikult ERE vaimus, eesti külakodanluse, kulakluse vaimus, vastavalt «Postimehe» juhtkirjadele. Näitena võib tuua M. Mõtslase «Kusta Polandi», mis oli tegelikult «Postimehe» juhtkirjade saatematerjal, nagu õigusega märkis Viktor Kingissepp.

Käsi käes kapitalismi arenemisega Venemaal, tööstuse kasvuga Eesti territooriumil, suurtehaste tekkimisega Narvas ja Tallinnas kasvas tööstusproletariaat, kasvas ühtlasi eesti linnakodanlus, tekkisid eesti pankurid ja töösturid, keda enam ei rahuldanud ERE maaorientatsioon. ERE kõrval tekkisid eesti kodanlusel mitmesugused teised poliitilised rühmitused ja voolud, mis enne esimest maailmasõda ei jõudnud küll veel välja kujuneda poliitilisteks parteideks, kuid said ometi tulevaste parteide aluseks. Näiteks 1904. aasta detsembris toimunud Tallinna linnavolikogu valimiste eel organiseeris eesti linnakodanluse juht K. Päts «edumeelse eesti erakonna» ja läks valimistele blokis vene kodanlusega. Kuid see blokk lagunes varsti, sest eesti kodanlus blokeerus kord vene linnakodanlusega, kord parunitega. Ka Pätsi «edumeelne eesti erakond» ise läks varsti hingusele.

Tähtsamaks eesti linnakodanluse poliitiliseks vooluks esimese maailmasõja eel kujunes K. Pätsi ja tema ajalehe «Tallinna Teataja» (asutatud 1910. aastal) ümber koondunud rühm, keda töölisleht «Kiir» nimetas sotsiaal-liberaalideks. See oli eesti tööstus- ja kaubanduskapitalistide poliitiline rühmitus, kes püüdis liberaalsete sõnakõlksudega lõhestada tööliklassi, summutada klassivõitlust, tõmmata töölisi kapitalistide mõrda.

K. Pätsi «sotsiaal-liberaalid» ei tahtnud enam tunnustada ERE ideoloogilist juhtimist, samuti nagu nad ka kirjanduses enam ei leppinud ainuüksi Mats Mõtslase taoliste kulakuromantikutega, vaid otsisid eeskujusid Lääne kodanluselt. Linna tõusikkodanlusele ei meeldinud enam maa-kodanluse «sõnnikuhais», mis olnud «Postimehe» juhtkirjade juures, vaid tahtis saada «peenemaks», järele ahvida Lääne kodanlust. Tõusikkodanluse laual ilutsesid «Noor-Eesti» dekadentskirjanduse, «kunst kunsti pärast» väljaanded, talle meeldis loosung: «Olgem eestlased, kuid saa-

gem ka eurooplasteks!». Eesti tõusikkodanlusele meeldis olla eestlane, kui see võimaldas eesti töölist ja talupoega kurnata, eesti töörahva higest ja vaevast elada. Eurooplase all mõeldi euroopa kodanlust ja seepärast pidi eurooplase tiitel andma endisele «matsi» päritoluga kapitalistile peenikese härrasmehe lihvi. Sel ajal, kui ERE ideoloogid ülistasid veel rikast taluperemeest, kirusid kultuuri ja propageerisid üliõpilaste minemist maale isatallu peremeheks, seadsid sotsiaal-liberaalid oma kilbile elunautija, kraadepoisilikliku «euroopa»-tüüpi kodanliku üliõpilase.

Niihästi ERE kui ka sotsiaal-liberaalide põhiülesandeks oli võitlus tööliklassi vastu, võitlus marksismi vastu.

Bolševikel läks korda üksikud sotsiaaldemokraatlikud organisatsioonid ülemaaliseks VSDTP Eesti organisatsiooniks liita. Selles on eriti suured teened bolševistlikul ajalehel «Pravda». Eesti bolševike häälekandjaks oli ajaleht «Kiir», asutatud 28. juunil 1912 (ukj.) «Pravda» eeskujul. «Kiirel» tuli eriti teravat võitlust pidada Pätsi «sotsiaal-liberaalide» vastu, kes oma «Tallinna Teatajas» asutasid «Tööliste nurga» ja katsusid töölisi tõmmata kodanluse mõju alla, neid petta valelubadustega, nüristada nende teadvust.

Viktor Kingissepp ja teised bolševikud muutsid «Kiire» tõeliseks pravdistlikuks ajaleheks, milles nad paljastasid eesti kodanlikke natsionaliste, kodanluse ideolooge, kes olid koondunud eesti kodanlik-natsionalistlike ajalehtede «Tallinna Teataja», «Postimees», «Päevaleht» jt. ümber. Eriti teravalt astus V. Kingissepp välja sotsiaaldemokraatlikvideatori Kastra vastu, kes toimetas K. Pätsi «Tallinna Teataja» juures «Tööliste nurka». «Kiire» paljastuse tagajärjel kaotas «Tallinna Teataja» oma lugejad töölikonna hulgast.

Kui 1914. aasta juulis algas esimene maailmasõda, mida alustasid imperialistid maailma ümberjagamise pärast ja millest tsaari-Venemaa osa võttis, toetasid kõik eesti kodanlik-natsionalistlikud parteid ja rühmitused täiel määral tsaarivalitsuse poliitikat ja imperialistlikku sõda. Eesti menševikud muutusid šovinistideks. Ainult bolševikud jäid truuks proletaarsele internatsionalismile ja paljastasid selle sõja imperialistlikku rööviseloomu.

Intensiivne poliitiliste parteide väljakujunemise ajajärk Eestis algas Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni ettevalmistuse ja läbiviimise perioodil. Just sel ajajärgul pör-

kasid kõige teravamalt kokku töölisklassi huvid kapitalistide huvidega, talurahva huvid mõisnike huvidega.

Pärast põranda-alt väljatulemist 1917. aasta märtsis muutus VSDT(b)P Eesti organisatsioon kiiresti tugevaks, juhtivaks poliitiliseks jõuks Eestis, kuigi nõukogudes olid bolševikud esialgu vähemuses. Kõige kardetavamateks ja õelamateks töörahva vaenlasteks sotsialistliku revolutsiooni ettevalmistamise ajajärgul olid menševikud, sotsialistid-revolutsionäärid (esseerid) ja radikaal-sotsialistid (tööerakondlased), sest need väikekodanlikud, oportunistlikud parteid püüdsid silmakirjalike, petlike lubadustega töörahva revolutsioonilist aktiivsust lämmatada, töörahvast kodanluse mõju all hoida. Sel perioodil olid esseerid ja menševikud imperialismi tähtsamateks tugedeks. Nende liidrid võtsid osa kodanlikust Ajutisest Valitsusest ja aitasid kõigiti kapitalistidel ja mõisnikel oma poliitikat teostada, imperialistlikku röövsõda jätkata. Esseerid ja menševikud tegid kõik, mis nende võimuses, et saherdada võim tööliste ja soldatite saadikute nõukogude käest kodanluse ja mõisnike Ajutise Valitsuse kätte. Juuli algul 1917, kontrrevolutsiooni pealetungi päevil, läksid esseerid ja menševikud avalikult revolutsiooni vaenlaste leeri, imperialismi ja kontrrevolutsiooni rappa, hakkasid relvade jõul teostama rahva demokraatlike õiguste likvideerimise ja tööliste ning soldatite mahasurumise poliitikat. Oma poliitikaga menševikud ja esseerid objektiivselt aitasid kaasa Kornilovi kontrrevolutsioonilisele mässule.

Bolševike kõige tähtsamaks ülesandeks oli purustada need kokkuleppe-parteid, imperialismi ja töörahva hulcade vahel kokkulepet sobitavad parteid. On loomulik, et bolševike peamine tegevus oli suunatud nende parteide vastu, nende parteide rahvavaenuliku tegevuse paljastamisele, sest neid parteisid isoleerimata ei saanud töörahva hulki lahti kiskuda imperialismist ja saavutada sotsialistliku revolutsiooni võitu.

Eesti töölisklass läks rõhuvas enamuses bolševike järel. Bolševike pideva selgitustöö tagajärjel võtsid kehvtalurahva hulgad, kes paiguti, eriti Lõuna-Eestis, olid Veebruarirevolutsiooni järel pooldanud esseere, omaks bolševike poliitika, nagu näitas kehvtalurahva ülemaaline konverents 1917. aasta augustis. Madrused ja soldatid Eestis löid Kornilovi mässu päevil esseeridest ja menševikest lahku ja läksid bolševike poole.

Eesti bolševikud, kes võtsid oma tegevuse juhtnööriks Lenini strateegilise plaani üleminekuks demokraatlikult revolutsioonilt sotsialistlikule revolutsioonile ning bolševike ülevenemaalise VII (aprilli-) konverentsi ja partei VI kongressi otsused, olid varustatud võitmatu ideelise relvaga edukaks võitluseks kodanlike ja oportunistlike parteide vastu.

Bolševike selgitustöö tagajärjel kaotasid esseeride ja menševike parteid töörahva hulgas poolehoidu. Esseerid lõhenesid Eestis kaheks — parempoolseteks ja pahempoolseteks esseerideks, peale selle lõhenesid nad oma II kongressil Tartus 1917. a. septembris veel rahvuste järgi — vene ja eesti esseerideks. Eesti esseerid eesotsas H. Kruusi, K. Freibergi jt. nimetasid endid pahempoolseteks esseerideks. Eesti rahvusest parempoolsed esseerid läksid üle eesti radikaal-sotsialistide (tööerakondlaste) kilda, kuna nende vahel olulist vahet ei olnud.

Eesti radikaal-sotsialistide (tööerakondlaste) programm ja loosungid olid sisuliselt needsamad, mis vene parempoolsetel esseeridel, kuid ainult eesti kodanluse huvide kohaselt ümber tehtud.

Kõigis põhilistes küsimustes läksid eesti esseerid koos kodanlusega töörahva vastu. Näiteks eesti sõjaväelaste kongressil 7. (20.) jaanuaril 1918 kaitsesid nad koos kodanlastega kontrrevolutsionääri polkovnik J. Sootsi, kelle tagandamist staabiülema kohalt ja areteerimist bolševikud nõudsid. Samal kongressil toetasid esseerid kodanluse liidreid, kes tahtsid Eestit lahutada revolutsioonilisest Venemaast ja liita ta mõne imperialistliku riigi külge. Esseerid olid Eesti nõukogude vabariigi vastu ja tegid ettepaneku kuulutada Eesti «töövabariigiks», mida ka kodanluse liidrid toetasid, sest sõna «töö» vabariigi ees ei takista põrmugi seda, et võim selles riigis oleks kodanluse käes.

Eesti menševikud olid esimese maailmasõja eel ühinenud Plehhanovi «Jedinstvo» rühmaga, menševike-parteilaste rühmaga, sõnades eraldudes likvidaatoreist. Maailmasõja kestel olid nad sotsiaal-šovinistid ja toetasid täielikult imperialistlikku sõda. Pärast tsaarivalitsuse langemist organiseerisid nad Eestis «Jedinstvo» eeskujul menševike rühma «Ühendus», mis pidas koos kodanlusega võitlust Oktoobrirevolutsiooni, bolševike partei ja nõukogude vastu. Töörahva demonstratsioonil Tallinnas 18. juunil 1917 tulid «ühenduslased» esimest korda välja oma lipuga, kuid neid

kogunes ainult väike rühmake. Töörahva demonstratsioon toimus täielikult bolševistlike loosungite all. 1917. a. sügisel menševikud lõhenesid, olles bolševike selgitustöö tagajärjel kaotanud töörahva ja soldatite poolehoidu. Menševikest eraldusid menševikud-internatsionalistid, kes rahvahulkade surve all olid tihti sunnitud nõukogudes toetama bolševike seisukohti. Kuid see kaldumine bolševike poole oli silmakirjalik. Menševikud-internatsionalistid jäid edasi ühte parteisse menševike-imperialistidega ja astusid viimastega koos välja proletaarse revolutsiooni vastu. 1917. aasta oktoobris võttis eesti menševike rühm «Ühendus» endale uue nime — Eesti Sotsiaaldemokraatlik Töölise Partei.

Veebruarirevolutsiooni järel 1917. a. märtsis ühinesid eesti kodanluse parteid ja mitmesugused muud organisatsioonid nn. Eesti Liiduks, millel olid osakonnad üle maa. See oli reaktsiooniline kodanlike organisatsioonide koondis, mis kodanlaste endi petlike seletuste järgi pidi seisma parteidest kõrgemal, pidi olema «kogu rahva» ühendajaks, kuid tema ainus eesmärk oli võitlus tööliklassi vastu. Eesti Liidu tegelased väljendasid truualamlikkust Vene Ajutisele Valitsusele, pidasid ühiseid nõupidamisi balti parunitega revolutsiooni vastu. Eesti Liit palkas igasuguseid aferiste ja deklasseerunud elemente töölisorganisatsioonide ründamiseks. 1917. a. mais korraldas Eesti Liidu bandiitide salk kallaletungi bolševistliku ajalehe «Kiir» toimetusele. Eesti Liidu bandiitide vastu organiseerisid töölisel bolševike juhtimisel Punakaardi.

Oktoobrirevolutsiooni ettevalmistamise ajajärgul hakkas kodanlus kiiresti oma ridu ümber korraldama, uusi parteid looma. Eesti Liidu asemel tekkis terve rida kodanlik-internatsionalistlike parteid. Eesti Rahvameelne Eduerakond (ERE) muutis oma nime Eesti Demokraatlikuks Erakonnaks. Pangahärra J. Jaakson asutas «radikaal-demokraatliku erakonna», mis ajutiselt nimetas ennast ka «eesti radikaalseks rahvaparteiks». Mustkollane (V. Kingissepa väljenduse järgi) kodanlik advokaat Jüri Vilms asutas «radikaal-sotsialistliku erakonna», millest juba eespool juttu oli.

Tähtsamaks kodanlike parteide väljakujunemise kohaks oli kodanluse kubermangu maanõukogu ehk «maapäev» — nõuandev organ kodanliku Ajutise Valitsuse poolt määratud kubermangukomissari (end. kuberner) juures. See kodanluse asutus oli valitud täiesti demokraatia põhimõtete

vastaselt, töörahva õigusi jalge alla tallates. Reaktsioonilise kodanluse parteid ühinesid «maapäeval» nn. «demokraatlikuks blokiks», kuhu kuulusid «radikaal-demokraadid», Eesti Demokraatlik Erakond (J. Tõnisson) ja kulakute Eesti Maarahvaliit. «Demokraatliku bloki» liidreid — Pätsi, Poskat ja Tõnissoni hüüti rahva hulgas eesti kornii-
lovlasteks, sest nad toetasid mustasajalase tsaarikindrali Kornilovi kontrrevolutsioonilist mässu.

Eesti kodanlik-natsionalistlikest parteidest sel ajajärgul kujunes üheks kõige ohtlikumaks imperialistide agentuuriks eespool nimetatud Vilmsi Eesti Tööerakond ehk radikaal-sotsialistid. «Tööerakond» nimetas end demagoogiliselt «sotsialistlikuks» parteiks, kuid töötas sotsialismile jõuda ilma klassivõitluseeta. Tööerakondlased seletasid, et töölised peavad saama «õiglast» palka ja vabrikandid «õiglast» kasu, missugune loosung kapitalistidele väga sobis, sest praktikas toetasid tööerakondlased töölistele «õiglase» palgana väikese palga andmist, kapitalistile oli aga nende arvates õiglane jätta suured kasumid. Talupoegadele toetasid tööerakondlased maad, kui ülevenemaaline Asutav Kogu seda otsustab. Kui aga Venemaa Asutav Kogu kokku tuli, siis toetasid tööerakondlased maa mõisnikele jätmist. Tööerakondlaste programm koosnes valelikest, tühjadest sõnakõlksudest. Radikaal-sotsialistide ehk tööerakondlaste eesmärgiks oli väikekodanlikke rahvahulki oma mõju alla saada, et neid rakendada imperialismi ikkesse. Eesti kapitalistid mõistsid õieti, et see demagoogiline, läbi ja läbi valelik partei toob neile suurt kasu ja nad andsid radikaal-sotsialistide kätte oma suurima ajalehe «Päevaleht».

Venemaa Asutava Kogu valimistel Eestis 1917. a. novembris esines Eestis 7 parteid: 1) enamlased (bolševikud), 2) menševikud, 3) tööerakondlased, 4) eesti esseerid, 5) vene esseerid, 6) radikaal-demokraadid, 7) «demokraatlik» blokk. Viimase eesotsas olid eesti kapitalistide liidrid, mustasajalaste tuusad Päts, Tõnisson ja Poska — eesti kornii-
lovlased. Valimistel said bolševikud Asutavas Kogus niisama palju kohti kui kõik teised parteid Eestis ühtekokku. See fakt näitab kõige veenvamalt, et bolševismil Eestis olid sügavad juured rahva hulgas, et põhilised töötava rahva hulgad olid juba sel ajal koondunud Lenini-Stalini partei lipu alla.

Venemaa Asutava Kogu valimistel Eestis said bolševikud 296 690-st antud häälest 119 863, s. o. üle 40 protsendi.

Üksikute linnade ja maakondade kaupa said bolševikud: Tallinnas — 22 023 häält 46 737-st, Virumaal — 22 755 häält 44 449-st, Tartumaal — 15 030 häält 39 125-st, Nõmmel (Tallinn) — 822 häält 1174-st jne. Ka enamuses Eesti valdades sai bolševike nimekiri kõige rohkem hääli.

Kuidas kujunesid poliitilised vahekorrad Eestis 1917. aastal Oktoobrirevolutsiooni eel, sellest annavad pildi alljärgnevad arvud Tallinna linnavolikogu valimistel 6. augustil ja Venemaa Asutava Kogu valimistel Tallinna valimispiirkonnas novembrikuus. Linnavolikogu valimistel 6. augustil said bolševikud 31 protsenti, esseerid — 22 protsenti, menševikud — 12 protsenti ja radikaal-sotsialistid (tööerakondlased) — 18 protsenti antud häältest. Venemaa Asutava Kogu valimistel 1917. a. novembris said bolševikud 47 protsenti, esseerid — 4 protsenti, menševikud — 6 protsenti ja radikaal-sotsialistid — 30 protsenti antud häältest.

Venemaa Asutava Kogu valimiste arvud näitavad, et bolševikel oli korda läinud hävitavalt lüüa esseeride ja menševike parteid, kes olid kokku sulanud tühisteks rühmakesteks. Tööerakondlased (radikaal-sotsialistid) olid aga veel hädaohtlikud. Üldiselt näitasid 1917. a. novembri valimised Tallinnas, et ühtekokku oportunistlike parteide häältearv oli 6. augusti valimistega võrreldes langenud (52 protsendilt 40 protsendile) ja bolševike häältearv tugevasti kasvanud (31 protsendilt 47 protsendile).

Oktoobrirevolutsiooni päeviks olid bolševikud Eestis võitnud mitte üksi tööliklassi enamuse poolehoiu, vaid olid võitnud enda poole ka laialdased väikekodanlikud kihid. Rahva usaldus oli pöördunud bolševike partei poole. 1903. aastast saadik kestnud võitlus bolševike, menševike ja esseeride vahel poolehoiu pärast tööliklassi hulgas oli lõppenud bolševike võiduga. Jutuajamisel ameerika tööliste delegatsiooniga 1927. aastal märkis Stalin: «Ja 1917. aasta Oktoobrirevolutsiooni päeviks, kui ajalugu oli teinud kokkuvõtte kogu möödunud revolutsioonilisest võitlusest, kui ajalugu oli kaalunud oma kaaludel kõigi töölikklassis võidelnud parteide erikaalu, tegi NSV Liidu tööliklass viimaks lõpliku valiku, jäädes peatuma kommunistliku partei kui ainsa proletaarse partei juurde.»¹

¹ J. V. Stalin, Teosed, 10. kd., Tallinn, 1950, lk. 113.

Pärast Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni võitu Eestis läksid kõik kodanlikud ja väikekodanlikud parteid ühes leeris imperialismiga töörahva võimu vastu.

Kodanlikud natsionalistid on hiljem avaldanud, kuidas sotsiaaldemokraatide-ühenduslaste liidrid (Martna, Ast, Rei jt.) pidasid koos kodanluse ja parunite esindajatega nõu Saksa okupatsioonivägede kutsumise asjus. 1918. aastal, pärast Eesti okupeerimist saksa imperialistide poolt oli «sotsialist» Martna üheks eesti kodanluse delegatsiooni liikmeks Lääne imperialistide juurde Eesti mahamüümiseks. Koos kodanliku natsionalisti Menninguga avaldas M. Martna 1918. a. juunis Zürichi ajalehes «Internationale Rundschau» artikli, milles nad avaldavad soovi töötada koos parunitega, saksa okupantidega, ja toovad siiruse kinnituseks ette, et parunite esindajad on juba 1917. aasta kevadel ühes eesti kodanluse liidritega «maapäeva» seaduseelnõu sepitsemisest osa võtnud. «Tööliste ja maatameeste laiad hulgad jäeti kõrvale, parun Dellingshausen kutsuti osa võtma!» ütles V. Kingissepp.

Samas artiklis tunnistavad Martna ja Menning otsekohe-
selt, et pärast Oktoobrirevolutsiooni «iseseisvuse» loosungi ülesseadmine eesti kodanluse poolt on sündinud kokkuleppel parunitega, et selle petliku, võltsi loosungi alusel revolutsioonilisest Venemaast lahku lüüa. Artiklis öeldakse: «Selle eelduse põhjal, et eesti rahvas enam ei tundnud end leppimatus põhimõttelikus vastuolus balti sakslusega olevat, vaid revolutsioonilise uue korra tõttu vastastikuse lähenemise sisse uskus, arenes nüüd Venemaa poliitiliste vahekordade otsekohestel tõugetel Eesti iseseisva riikluse aade.»

V. Kingissepp tähendab sel puhul: «Venemaa poliitilised vahekorrad (s. o. töörahva revolutsiooni lähenemine ja arenemine) andsid otsekoheseid tõukeid — sellele vastavalt kadus «leppimatu ja põhimõttelik» vastuolu eesti kodanluse ja balti parunite vahel ja samal määral kasvas ja sirgus — Eesti iseseisva riigi aade.» K. Menning on M. Martna ära neelanud, lisab V. Kingissepp, ja internatsionalisti asemel on Martnast saanud imperialist.

Menningu ja Martna artiklist selgub, et niihästi kodanlastel kui sotsidel oli ühine soov revolutsioonilise Venemaa küljest lahti lüüa ja mõne imperialistliku riigi tiiva alla pugeda, ja selle tehingu maskeerimiseks tõstsid nad «iseseisvuse» loosungi.

1918. aasta lõpul tuli eesti kodanlus ameerika-inglise imperialistide abiga võimule.

Kodanluse diktatuuri esimene ajajärk Eestis 1918. aasta lõpust kuni 1924. aasta lõpuni on iseloomulik selle poolest, et sel ajal oli Eestis ohtrasti mitmesuguseid kodanlik-natsionalistlikke poliitilisi parteisid, kes olid üksmeelsed töörahva kurnamises, kuid kisklesid omavahel saagijagamise pärast. I ja II Riigikogu valimistel 1920. ja 1923. aastal esinesid Eestis järgmised suuremad kodanlikud ja väikekodanlikud poliitilised parteid: 1) Põllumeestekogu (Maa-liit), 2) Kristlik Rahvaerakond («taevaliit»), 3) Rahvaerakond, 4) Tööerakond, 5) eesti sotsiaaldemokraadid, 6) ise-seisvad sotsialistid, 7) saksa-balti erakond (parunid), 8) vene valgekaartlased, 9) rahvuslik-vabameelsed (Pitka käsilased), 10) üürnikud, 11) asunikud. Peale nende oli mitmesuguseid väikesi kodanlik-natsionalistlikke grupe, kes esinesid kõikvõimalike petlike ja valelike lubadustega.

Eesti kodanluse ja tema parteide olemasolu ainsaks eesmärgiks oli oma klassi vägivallavalitsuse kindlustamine ja taltsutamatu riigipiruka-jaht. Nagu näljased hundid hüppasid eesti tõusikkodanlased varanduste kallale, mis tsaariajal olid kuulunud kapitalistidele ja mis 1917/1918. aastal Nõukogude valitsuse poolt olid muudetud kogu rahva omanduseks. Eesti kodanluse liidrid, kes olid pääsenud võimule Lääne imperialistide abiga, kasutasid oma poliitilist võimu selleks, et neid varandusi enda kätte ahmida ja kiiresti rikastuda rahva arvel, lõigata sealt, kuhu nad polnud külvanud. Eesti kodanlus asutas rohkel arvul fiktiivse põhikapitaliga aktsiaseltse ja panku. Neile andis Eesti Pank, mille juhatuses istusid needsamad liidrid, kes olid aktsiaseltside juhatuseski, suuri laene ilma igasuguse reaalse kindlustuseta. Päts andis garantiid Puhkidele ja Puhk Pätsile, ja nii pumbati riigi varandused kodanluse liidrite taskutesse. Eesti kodanluse liidrid haarasid endi valdusse mitme suurtehase aktsiad ja muutusid seega nende tehaste aktsionärideks, omanikeks ja «hooldajateks».

Kõik need kümned ja sajad miljonid Eesti margad, kulla, valuuta ja tehaste sisseseaded eesti tõusikkodanlus kas priiskas läbi või paigutas välismaale, kartes kodanliku korra kukutamist Eestis. Eesti tööstus jäi aga järjest rohkem kängu.

Eesti kodanlus teostas järjekindlalt Nõukogude-vaenulist poliitikat, kartes, et läbikäimine Nõukogude riigiga aktiivi-

seerib töölisliikumist Eestis. Ta orienteerus täielikult imperialistlikele riikidele Läänes ja andis Eesti territooriumi Nõukogude-vastase interventsioonisõja ettevalmistamise tallermaaks. Ta eraldas Eesti traataiaga Nõukogude Venemaast. Selle tagajärjel jäi eesti tööstus ilma loomuliku tagamaata, mis oleks teda varustanud toorainega ja kuhu ta oleks saanud oma vabrikute ja tehaste toodangut realiseerida. Ühe sõnaga: eesti kodanlus oli imperialistlike riikide ketikoeraks NSV Liidu piiril.

Ajajärgule Eestis pärast esimest Saksa okupatsiooni kuni 1925. aastani on iseloomulik parteide rohkus, kuid parteide asutamise vabadus oli ainult kodanlusel, mitte töörahval. Kodanluse diktatuur oli sel ajal maskeeritud «demokraatliku» kattega, mille varjul tegelikult valitseti sõjaseaduse abil ja teostati verist terrorit töörahva vastu.

Kui Lääne-Euroopas tekkis XVII ja XVIII sajandil kodanlike revolutsioonide tagajärjel kodanlik demokraatia, siis oli sel teatud aeg progressiivne tähtsus, kuivõrd ta soodustas feodalismi ja absolutismi likvideerimist. Kuid eesti kodanlus oli tulnud võimule mitte võitluses feodalismi ja absolutismi vastu, vaid imperialistide täakide abil, maha surudes töörahva võimu, nõukogude võimu, mis kujutab endast tõelist demokraatiat. Kodanlikus Eestis valitses metsik poliitiline terror töötava rahva vastu. Kommunistlik partei oli sügaval põranda-all. Kodanlus tappis tuhanded klassiteadlikud töölisel ja kehvtalupojad. Vanglad olid tulvil töölisi ja töötavaid talupoegi. Meenutame sellest ajajärgust vaid Saaremaa talurahva ülestõusu 1919. aasta algul, Isborski veretööd 1919. a. septembris, 35, 115 ja 149 kommunisti protsessi.

Kuna sel perioodil eesti kodanlus ehtis end väliselt «demokraatlike» hilpudega, siis töölisorganisatsioonidele ei keelatud küll formaalselt kodanluse keskse võimuorgani — Riigikogu valimistest osa võtta, kuigi tööliste osavõtt valimistest oli tegelikult tehtud võimatuks küll avaliku, küll maskeeritud terroriga, nurgataguste alatute võtetega. Näiteks I Riigikogu valimiste eel 1920. aasta novembris läks kommunistlikel töölistel korda Tallinna Ametiühingute Kesknõukogu nimekirja üles seada ainult vähestes maakondades. Nimekirjad tühistati seadusevastaselt mitmesuguste vormivigade ettekäändel. Valimiste eel ei lubatud töölistel oma ajalehte välja anda. Tööliste esimest kandidaati Soansi taheti kodanliku valitsuse agentide poolt tema

oma korteris mõrtsukalikult ära tappa. Kuid Soansil õnnestus põgeneda maja katusele ja korstna taga end kuulide eest varjata. II Riigikogu valimiste eel 1923. aasta mais suleti jällegi kõik tööliste ajalehed, tööliste nimekirjad tühistati Tallinnas ja Virumaal, kus neile oli oodata kõige rohkem hääli. Kuid sellegipoolest saavutas töörahvas II Riigikogus 10 kohta.

II Riigikogu valimistel 1923. aastal esinesid töölisorganisatsioonid Tööraha Ühise Väerinde nimekirjadega. Tööraha Ühise Väerinde moodustasid mitmesugused töölisorganisatsioonid — ametiühingud, spordiühingud, noorsooorganisatsioonid. Kommunistliku partei liikmed kuulusid Tööraha Ühisesse Väerindesse mitmesuguste legaalsete organisatsioonide kaudu, millede liikmeteks nad olid. Poliitilise parteina kuulus sinna Eestimaa Tööraha Partei. Tööraha Ühise Väerinde legaalset tegevust juhtisid kommunistid Jaan Tomp, Johannes Lauristin jt.

Eestimaa Tööraha Partei organiseeriti kommunistide poolt ägedas poliitilises võitluses esseeride ja nende järglaste — iseseisvate sotsialistide («isesotside») vastu.

Eesti esseerid formeerusid parteiks 1917. a. suvel. «Revolutsiooniline sõnakõlks huultel ja kodanluse ees nõtkuvad põlved, see on — Eesti sotsialistide-revolutsionääride partei,» iseloomustas seda parteid V. Kingissepp. Eesti esseeride partei varises kokku ja ta tegevus lõppes 1920. a. märtsis. Samal kuul ühinesid selle partei riismed Eesti Sotsiaaldemokraatliku Tööliste Partei (sotside) pahempoolse osaga, kes oli pärissootsidest lahku löönud, kui viimaste mõju rahvahulkades tugevasti langema hakkas. Uus oportunistlik partei võttis endale nimeks Eesti Iseseisev Sotsialistlik Tööliste Partei (EISTP). Oma programmi kopeerisid eesti isesotsid maha Saksamaa iseseisvate sotsialistide programmist.

EISTP oportunistlikud liidrid pildusid revolutsioonilisi fraase, püüdes meelitada töörahvast oma parteisse. Tegudes olid aga EISTP liidrid töörahva äraandjad. Eestimaa Kommunistliku Partei Keskkomiteel läks korda EISTP äraandlikke liidreid partei realiikmetest isoleerida. EISTP lihtliikmed-töölised, kes olid jõudnud arusaamisele, et kommunistliku partei poliitika on õige ja et EISTP liidrid olid neid petnud, samuti ka kommunistlikud töölised; kes olid astunud EISTP Parteisse selle «ülevõtmiseks», kõrvaldasid EISTP kongressil 1922. a. kevadel oportunistliku juhtkonna

ja valisid uue juhatuse, mis koosnes kommunistlikest töölistest. Parempoolsed liidrid — kodanluse käsilased Kruus, Piiskar, Gustavson jt., kes olid EISTP uuest Keskkomiteest välja langenud, tõstsid provokatsioonilist kisa, et partei on kommunistide poolt «üle võetud», andes sellega kodanlusele märku terrori tarvituselevõtmiseks ja partei likvideerimiseks.

Parempoolsed isesotsid, nähes, et nende mäng on läbi, astusid parteist välja ja moodustasid töörahva ninapidi vedamise eesmärgil oma parempoolse, kodanluse ja imperialistide käsilaste partei — Iseseisva Sotsialistliku Tööliste Partei, jättes ära sõna «Eesti». Sel äraandjate parteil ei läinud korda töörahvast petta. Töölised nimetasid seda parteid «metssotside» parteiks. Seevastu aga oportunistlikest liidritest puhastatud Eesti Iseseisev Sotsialistlik Tööliste Partei võttis oma kongressil 1923. aasta juunis partei uueks nimeks Eestimaa Tööraha Partei ja muutus tegelikult Eestimaa Kommunistliku Partei legaalseks organisatsiooniks. Eestimaa Tööraha Partei võttis omaks Kommunistliku Internatsionaali seisukohad.

Suurem osa Eestimaa Kommunistliku Partei liikmeist, kes legaalselt tegutsesid, kuulusid ühtlasi Eestimaa Tööraha Parteisse, kus nad tegid poliitilist selgitustööd selleks, et haarata laialdasi revolutsioonilisi töörahva hulki Eestimaa Tööraha Parteisse nende poliitiliseks kasvatamiseks, et neist edaspidi saaksid tõsised kommunistid, EKP liikmed. Eestimaa Tööraha Partei suleti kodanliku valituse poolt ülemaalise töölisorganisatsioonide rüüstamise ajal 21. jaanuaril 1924 ja tema juhtiv koosseis areteeriti. «Metssotsid» aga, olles kaotanud sideme massidega, ühinesid 1925. aasta aprillis pärissootsidega, sotsiaaldemokraatidega. Ühinenud sotsiaaläraandjad võtsid endile uueks nimeks Eesti Sotsiaaldemokraatliku Tööliste Partei asemel Eesti Sotsialistlik Tööliste Partei, mis kujutas endast ühte ohtlikumat imperialismi agentuuri Eestis, kodanluse teenrite kampa.

Kodanlus oli lootnud, et Viktor Kingissepa mõrvamisega 3. mail 1922. aastal läheb tal korda revolutsioonilist liikumist Eestis lüüa, kuid see lootus nurjus. Tööraha Ühise Väerinde nimekirja, mis 1923. aastal II Riigikogu valimistel sai 43 711 häält 460 085-st häälest, s. o. ligi 10 protsenti (Tallinnas ja Virumaal koos Narva linnaga olid nimekirjad tühistatud enne valimisi), saavutas järgnevatel

omavalitsuse valimistel uue suure võidu kõigis tähtsamates Eesti keskustes (Tallinna linnavolikogu valimistel sai Tööraha Ühise Väerinde nimekiri 36 protsenti antud häältest, sotside nimekiri aga ainult 7 protsenti). Tallinnas võtsid töölised EKP kutsel Riigikogu valimistest 1923. aastal osa. Hoolimata sellest, et tööliste ühisrinde nimekiri oli tühistatud, panid töölised valimiskastidesse Eesti Ametiühingute Kesknõukogu poolt trükitud ja levitatud Tööraha Ühise Väerinde nimekirjad. Häälte lugemisel leiti Tallinnas valimiskastidest üle 10 000 Tööraha Ühise Väerinde valimis-edeli. Kodanlus neid sedeleid muidugi «seaduslikuks» ei tunnistanud, kuid nende suur arv iseloomustas Tallinna tööliste poliitilist teadlikkust ja organiseeritust, nende usaldust Eestimaa Kommunistlikule Parteile.

Kommunistide mõju järjekindel kasv tekitas kodanluse hulgas kabuhirmu, seda enam, et majanduskriis, mis hakkas kodanlikku Eestit 1923. aastal tugevasti pigistama, süvenes ja tõi kaasa poliitilise kriisi. Sel ajal, kui Nõukogude Liidu rahvamajandus toibus sõjahaavadest ja saavutas otsustavat edu, hakates taastamise ajajärgust üle minema industrialiseerimise ajajärku, kui Nõukogude Liidu põllumajandus tõusis kiiresti jalule, rajati järjest uusi vabrikuid ja tehaseid, — läks kodanlikus Eestis majanduslik areng hoopis tagurpidi. Eesti kodanlus ei ratsionaliseerinud tööstust ega arendanud rahvamajandust, vaid mängis ühepäevaperemeest, saherdades maha, mis vähegi võimalik oli. Kodanluse diktatuuri ajal jäid Eesti suuremad vabrikud ja tehased kas seisma või töötasid paar-kolm päeva nädalas. «Eesti töötav rahvas,» nagu kujukalt väljendas J. Lauristin, «pidi laskma oma seljast mitu nahka võtta, ühe inglise lordidele, teise potipõllumeestele.»

Kuid eesti tööliklass ei lasknud end tõusikkodanluse poolt rahulikult pügada. Klassivõitlus teravnes. Suur töötute armee aktiivsus, hakkas kommunistliku partei juhtimisel korraldama organiseerimiskoosolekuid ja meelevaldusi. Kodanlikud ja sotslikud saagiahnitsemise parteid, riigipiruka jagajad, läksid nüüd, kus näpud põhja puutusid, saagijagamisel omavahel kaklema. Et tööpuuduse suurenemist ja rahvamajanduse laostumist kodanlikus Eestis kuidagi põhjendada, hakkasid nad süüd üksteise peale veeretama.

Kommunistlik partei selgitas töötavatele hulkadele, et nende olukorda võib päästa ainult revolutsiooniline riigi-

pööre, võimu üleminek töörahva enda kätte. Võimul olev kodanlus nägi, et vanamoodi enam valitseda ei saa ja hakkas tüürima fašismi poole. Kodanlikud lehed soigusid, et eesti rahvast on haaranud «riigitüdimus» ja ülistasid Mussolini «kindlat kätt» Itaalias. 1923. aasta märtsis tapeti kodanliku politsei poolt mõrtsukalikult Tallinna tänaval lasuga selja tagant Eestimaa Kommunistliku Partei Keskkomitee liige Jaan Kreuks, areteeriti «Töölise» toimetaja Johannes Lauristin ja palju teisi töölisi. Kommunistliku partei selgitustöö tõttu sai töörahvale teatavaks, et kodanluse liidrid eesotsas K. Pätsiga valmistavad ette fašistlikku riigipööret, lootes selleks kasutada kaitseliitu ja soomusrongiväeosi. Eriti kihama hakkas eesti kodanlus 1923. aasta suvel, kui ta ootas fašistide võimuletulekut Saksamaal.

Sel ajal, kui sotsid olid varjul kodanluse tiiva all ja tööerakondlased, kes seni olid mänginud sotsialismiga ja tarvitanud pahempoolseid fraase, tunnistasid endid avalikult kodanlasteks, kostis julgelt ja kindlalt Eestimaa Kommunistliku Partei hääl, kutsudes töörahvast võitlusele fašismiohu vastu.

Töölise ametiühingud ja muud legaalsed organisatsioonid muutusid järjest massilisemaks, revolutsioonilisemaks. Kiiresti kasvasid ka maatööraha organisatsioonid ja neis suurenes kommunistide mõju.

21. jaanuaril 1924 pani Eesti kodanlik valitsus, tundes suurt hirmu revolutsioonilise töölisliikumise tõusu ees, toime ülemaalise töölisorganisatsioonide rüüstamise ja nende juhtivate tegelaste areteerimise. Likvideeriti Eestimaa Tööraha Partei, ametiühingute juhatused, töörahva rühmad Riigikogus. Need olid eesti kodanluse esimesed sammud fašistliku diktatuuri kehtestamisel. Sotsiaaldemokraadid ja «metssotsid» kiitsid märatseva kodanluse vägivalla heaks.

Et vältida fašistliku riigipöörde ohtu, samuti et ära hoida töörahva stiihilist ülestõusu, hakkas Eestimaa Kommunistliku Partei Keskkomitee töörahvast ette valmistama relvastatud ülestõusuks. 21. jaanuari rüüstamine ja sõjaseisukord ei suutnud massilist revolutsioonilist töölisliikumist maha suruda. Areteeritute asemele tulid tööliklassi ridadest uued võitlejad. Tekkisid uued ametiühingud. Kommunistlik partei organiseeris töörahva demonstratsioone ja koosolekuid, kus nõuti töörahva valitsuse loomist. Eriti tõusis töötatöölise organiseeritus ja aktiivsus. «Teie peate

kõigi seniste mõisapidajate, vabrikantide ja spekulantide valitsuste asemele panema omaenda valitsuse,» ütles EKP Keskkomitee oma üleskutses töörahvale 1924. aastal.

1924. aasta 1. detsembri relvastatud ülestõus lõppes töörahvale kaotusega, kuigi olid olemas objektiivsed tingimused võiduks, rahvahulkade tahe ja valmisolek võidelda. Ülestõus nurjus seetõttu, et Eestimaa Kommunistliku Partei seekordne juhtkond ei osanud täiel määral rakendada neid reegleid, mis Lenin oli andnud relvastatud ülestõusu kui poliitilise võitluse eri liigi kohta. Eestimaa Kommunistlik Partei ei suutnud aktiivi väljaastumist organisatsiooniliselt ja sõjaliselt siduda rahvahulkade väljaastumisega. Lüüasaamisele mõjus kaasa ka parteisse pugunud trotskistide äraandlik tegevus.

Pärast seda, kui kodanlikud parteid ja sotsid olid töörahva 1. detsembri ülestõusu veriselt maha surunud ja ajutiselt päästnud oma võimu, mis nende endi tunnistuse järgi oli seisnud «noa teral», moodustasid nad «seinast seina» valitsuse, s. o. kõigi kodanlik-natsionalistlike parteide esindajaist koosneva valitsuse, et nüüdsest peale täiel üksmeelidel töörahvast veristada. Ka läbikukkunud sotsidele viskas kodanlus verise kondi hammaste vahele — «portfellita» ministri koha. Kuna säärased kodanluse liidrid, nagu Päts, Strandman ja Tõnisson, olid just näidanud oma jõuetust majanduskriisi lahendamisel ja olid ummikusse jooksnud, siis seati uue valitsuse etteotsa vähemtuntud rahvaerakondlane J. Jaakson.

See kodanluse «seinast seina» ulatuv valitsus, s. o. kõigi kodanlik-natsionalistlike parteide liidritest koosnev verise terrori valitsus kestis vaevalt aasta, ilma et ta oleks suutnud kodanliku Eesti majanduslikku ja poliitilist kriisi või ühtki tähtsamat ühiskondlikku probleemi lahendada.

Järgneval perioodil, mis ulatus ligikaudu 1924. aasta 1. detsembrist kuni 1934. aasta alguseni, viskles eesti kodanlik parlamentarism surmakriisis. See oli eesti kodanluse võimu süveneva kriisi ajajärk, kodanliku demokraatia viimaste riismete lõpliku väljasuremise ja fašismi pealetungi ajajärk Eestis.

Eesti kodanluse võimu kriisi süvendas veelgi ülemaailmne majanduskriis, mis puhkes kapitalistlikes riikides 1929. aasta lõpul, jättes tööta, nälga ja viletsusse üle 24 miljoni töölise ja kümned miljonid talupojad. Eesti töörahva võitlust kodanluse diktatuuri vastu tugevdas ka see

asjaolu, et kodanliku Eesti lähimas naabruses asuv Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liit demonstreeris võimsalt sotsialistliku majandussüsteemi eeliseid kapitalistliku süsteemiga võrreldes ja näitas, et Nõukogudemaa on maailmas ainus maa, mis on vaba majanduskriisidest. Nõukogude rahvaste võitude mõjul aktiveerus eesti töörahvas järjest rohkem, kasvas poolehoid Eestimaa Kommunistlikule Parteile.

Tööraha kasvava aktiivsuse mahasurumiseks pidi kodanlus suurendama terrorit ja pettust. Eesti kodanlus katsus oma võimu säilitamiseks võtta eeskju Krõlovi valmi kuulsatest moosekantidest — ahvipärdikust, eelist ja sokust; kes ümberistumistega lootsid oma muusika kvaliteeti tõsta. Eesti kodanlike ja sotsialistlike parteide poolel toimusid sel ajajärgul suured ümbergrupeerumised.

Kodanlike natsionalistide eneste jaotuse kohaselt, nii nagu nende parteide tuusad olid paigutatud istuma Riigikogu saali, kuulusid aastail 1926—1929 eesti kodanlike ja väikekodanlike parteide paremasse tiiba: 1) Põllumeestekogud, 2) majaomanikud, 3) Kristlik Rahvaerakond.

Põllumeestekogud — kulakute partei, Pätsi ja Laidoneri mustasajalaste partei — asutati 1921. aastal Maarahva Liidu (Maaliidu) asemele, kui viimane oli end pankrotti valitsenud. Põllumeestekogudes jätkas Päts ustavalt Maaliidu ja selle asutaja — saksa okupatsioonikindrali parun Seckendorfi käsilase J. Hünersoni traditsioone. «See erakond teeb päevad-ööd Harju pangas põllutööd,» lauldi ühes tolleaegses laulus. (Harju pank oli üks suurematest Pätsi ja teiste eesti kodanluse haikalade pankadest.)

Majaomanike partei astus välja suurmajaomanike kasude eest. See partei püüdis demagoogia abil tõmmata suurmajaomanike lõõga ka neid «majaperemehi», hütiomanikke, kes üürisid häda sunnil toa või paar üürilistele.

Kristlik Rahvaerakond, mida üldiselt nimetati «taevaliiduks», asutati 1919. aastal. Hoolimata oma pühast nimest ajas see «erakond» taga ainult kapitalistide maapealseid mammonahuve ja nõudis terrori kõvendamist töörahva vastu. Selle partei juhtideks olid tagurlik koolitegelane Bauer, silmaarst Akel ja leeritüdrukute võrgutamiseks kuulsaks saanud Viljandi pastor Lattik. See oli kulakute, suurmajaomanike ja suurkaupmeeste partei, kes püüdis lihtsameelseid usklikke tööinimeste hulgast kapitalistide lõa otsa meelitada.

Kodanlike parteide keskrühma kuulusid: 1) Rahvaerakond (ERE järglane), 2) rahvuslik-vabameelsed, 3) üürnikud, 4) asunikud, 5) tööerakondlased.

«Rahvuslik-vabameelne» partei asutati 1922. aastal saksa okupatsiooniaegse Bürgerwehri (politseiorganisatsiooni) esimehe, imperialistide käsilase J. Pitka poolt, kes samal ajal andis välja demagoogilist, fašistliku kallakuga ajakirja «Valve». See erakond ei saanud rahvast kaua tüsata. III Riigikogu valimistel 1926. aastal ei suutnud ta enam ühtegi kandidaati läbi viia ja suri välja.

«Üürnike» partei sildi all esinesid kodanluse tegelinskid, kodanliku riigi kõrgemad ametnikud, kel polnud mingisugust huvid ühtsust kehvade, proletaarsete üürnikega. Viimaseid püüdis «üürnike» partei pettusega kodanluse mõrda meelitada.

Tööerakonna (mida rahva hulgas nimetati «töökurnamise erakonnaks»), ühe tähtsama kodanlike parteide keskrühma kuuluva erakonna, vähjakäiku näitab see, et ta Asutava Kogu valimistel 1919. a. aprillis sai 25 protsenti, I Riigikogu valimistel 1920. a. novembris 21 protsenti ja II Riigikogu valimistel 1923. a. mais 11 protsenti antud häältest. Selle erakonna üheks tähtsamaks juhiks kodanliku Eesti ajajärgul oli O. Strandman — hüüdnimega «laimajate isa», kes 1917. aastal Vene Ajutise Valitsuse prokurörina käis bolševistliku ajalehe «Kiir» toimetusräume rüüstamas.

«Asunikud» püüdsid väikemaapidajaid, kes oma 5—7-hektarilise kohaga kindlustasid kulakuid odava tööjõuga ja maksid oma kohtade pealt pangahärradele kõrgeid protsente, pettuse teel härrasasunikega ühte parteisse tõmmata, säärase «asunikega», kes teenete eest kodanlikule valitsusele olid saanud mõisasüdamed.

Riigikogu pahemasse tiiba kuulusid: 1) Eesti Sotsialistlik (end. sotsiaaldemokraatlik) Tööliste Partei ehk sotsid, 2) Eesti Tööliste Partei («grimpelsotsid», «Vaksali puies-tee mehed»).

Sotsid olid kodanluse agentuuriks töölisliikumises ja üheks tähtsamaks välismaise imperialismi agentuuriks Eestis. Asutava Kogu valimistel 1919. a. aprillis õnnestus sel petturite kambal saada 33 protsenti antud häältest. V. Kingissepp oma brošüüris «Iseseisvuse ikke all» märgib, et kodanluse asutava kogu valimised toimusid kodusõja kõige raskemal perioodil, mil valgekaart ja Lääne intervendid

olid suutnud kogu Eesti territooriumil kodanluse võimu maksma panna ja mil laialdased tööraha hulgad tundsid endid revolutsiooniks jõuetud olevat. Sotsid töötasid, et kõike seda, mida töörahas tahtis saada revolutsiooniga, s. o. leiba, maad ja vabadust, võib saavutada ka valimisedelitega «seaduslikul» ja «demokraatlikul» teel — kui hääletada sotsidele. Sotside demagoogia viis paljud eksitusse. Kommunistid ei saanud avalikult üles astuda ühelgi koosolekul ja nende lendlehtede levitajaid karistati tabamise korral tavaliselt surmanuhtlusega.

Eestimaa Kommunistlik Partei pööras oma peamise tähelepanu sotside partei kui imperialismi tähtsama tööriista paljastamisele, sotside äraandlike tegude päevavalgele toomisele. Maaseaduse tegemine kulakute huvides, mõisatöölise väljatõstmine, palkade kärpimine, streikide mahasurumine relvajõul, Isborski veretöö 1919. a. septembris, kus siseministri sots Hellati käsul ja teiste sotslike liidrite kaasabil tapeti 25 Eesti ametiühingulise liikumise tegelast, ja kümned ning sajad rängad kuriteod tööraha vastu, mis sotsid olid korda saatnud, avasid tööraha silmad. Järgnevatel Riigikogu valimistel hakkas rahva poolehoid sotsidele kiiresti langema. I Riigikogu valimistel 1920. a. novembris said sotsid 17 protsenti ja II Riigikogu valimistel 1923. a. mais — 14 protsenti antud häältest. Ei aidanud ka see, et sotsid ühinesid 1925. aastal Iseiseiva Sotsialistliku Töölise Parteiga («metssotsidega») ja muutisid oma nime Eesti Sotsialistlikuks Töölise Parteiks. Metssotsid ei suutnud pärisotsidele anda «värsket verd» ega uut elujõudu. Sotside häälekandja «Sotsiaaldemokraat», mis ilmus päevalehena miljonär Puhki rahadega, jäi 1921. aastal Eestimaa Kommunistliku Partei poolt välja kuulutatud boikoti tagajärjel lugejate puudusel seisma. «Su mõju töölishulkade peale langes nullini,» kirjutas V. Kingissepp «Sotsiaaldemokraadi» seismajäämise puhul. «Ja — tõusik-miljonäride abirahad Sinule langesid ka nullini. Kuldvasika ülempreestrid ulatasid Sulle kõieotsa, nagu juuda rahva ülempreester ennemuiste Sinu esiisale.»

Tööraha poolehoid sai osaks Tallinna Ametiühingute Kesknõukogule ja Tööraha Ühisele Väerindele, kes teostasid kommunistliku partei poliitikat.

1926. aastal asutasid mõned varem isesotside hulka kuulunud tegelased P. Abramsoniga eesotsas, kes ei olnud ühinenud sotside parteiga, Eesti Töölise Partei. See partei

tegi pahempoolseid fraase, kuid tegelikult ajas oopordunistlikku poliitikat. III Riigikogu valimistel 1926. aastal sai ta 5,8% häältest. Sel ajal kasutas eesti kodanlus eriti laialaatuslikku provokatsiooni töölisliikumise vastu. Ka Eesti Töölise Parteisse poetas kodanlus oma poliitika kindlustamiseks provokaatoreid. Suur osa Eesti Töölise Partei liidritest osutusid provokaatoreiks ja poliitilise politsei agentideks. See partei muutus tegelikult sotside partei «pahempoolseks» tiivaks. Töölise hulgas see partei laialdasemat poolehoidu ei leidnud.

Kommunistid ei suutnud sotse lõplikult purustada peamiselt just seetõttu, et kodanlikus Eestis suurtööstus lagunes, suurkätiste asemele tekkisid väikeettevõtted, suur osa Eesti tööstusproletariaadist deklasseerus või valgus laiali, kadus väikekodanluse hulka. Menševikud-sotsid on aga alati endile otsinud poolehoidjaid sealt, kus klassiteadvus ei ole veel arenenud, kus klassivõitlus ei ole veel terav, — talupoegade ja käsitöölise rajoonidest. Kuid bolševike mõju on suur just neis rajoonides, «...kus klassivastuolud on eriti selged ja klassivõitlus eriti terav. Bolševism on tõeliste proletaarlaste taktika.»¹

Kuid sellest hoolimata, et kodanliku Eesti tööstus läks allamäge ja kodanluse terror suurenes, oli kommunistide mõju töörahva hulkades püsiv. Kommunistide selgitustöö tagajärjel veendusid laiad töötava rahva hulgad oma kogemuste varal, et ainus töörahva huvide kaitsja, tema tõeline eestvõitleja on Eestimaa Kommunistlik Partei, kelle tegevuse aluseks on marksismi-leninismi õpetus. Kõik teised parteid olid oma tegudes töörahvale vaenulised, teenisid oma maa kapitalistide ja välisimperialistide huvisid, kusjuures nii mõnedki neist parteidest varjasid oma nurjatusi sotsialistlike või demokraatlike fraaside taha.

Kommunistid paljastasid järjekindlalt «kodanliku demokraatia» võltsi, rahvavaenulist nägu, näitasid, et kodanlikus riigis on «demokraatia» sildi taga kodanlus kõige metsikum kiskja, kes ei kohku tagasi miljonite tööinimeste laostamisest. Kommunistid paljastasid sotside valet nn. «puhtast demokraatiast», mida nad levitasid selleks, et varjata töörahva eest kapitalismi ja imperialismi paiseid, anda imperialismi kiskjaliku iseloomu varjamiseks suitsukatet, toetada imperialismi võitluses töörahva hulkade vastu.

¹ J. V. Stalin, Teosed, 2. kd., Tallinn, 1952, lk. 48.

Kommunistid tõendasid kodanlikus Eestis aset leidnud klassivõitluse kogemuste najal, et kodanlik demokraatia annab õiguse ja vabaduse ainult ekspluataatorlikule vähemikule ja samal ajal piirab töötava rahva õigusi, on suunatud töörahva mahasurumiseks. Ühtlasi näitasid kommunistid, et ainus tõeline demokraatia on võimalik proletariaadi diktatuuri ajal, mis Oktoobrirevolutsiooni võidu tagajärjel on kehtestatud Nõukogude Liidus, kus töölistel ja talupoegadel on võimalik tõeliselt osa võtta riigivõimu valimistest.

Kommunistide selgitustöö oli ränga terrori olukorras väga raske ja nõudis palju ohvreid. 1925. aastal mõistsid kodanlikud natsionalistid Tartus surma kommunist Hans Heidemanni, üle 70 tema võitluskaaslase mõisteti pikemaks ajaks sunnitööle. Peale H. Heidemanni tapsid kodanlikud ja sotslikud timukad Eestimaa Kommunistliku Partei silmapaistvatest tegelastest 1926. aastal August Riismanni, 1927. aastal Aleksander Leineri, 1931. aastal Johannes Jürna, kes juhtisid eesti töörahva võitlust kodanluse vastu. 1932. aastal korraldas eesti kodanlus kommunistide protsessi, mis on tuntud «34 kommunisti protsessi» nime all.

Kuid kodanlusel ei läinud korda Eestimaa Kommunistliku Partei tegevust likvideerida. 1926. ja 1929. aastal toimusid EKP põrandaalused konverentsid, kus arutati, kuidas revolutsioonilist võitlust tugevdada, kuidas tööd ümber korraldada vastavalt uutele tingimustele.

Kommunistide selgitustöö töörahva hulgas sundis kodanlust mitmesuguseid pettusinanöövreid tarvitusele võtma.

1932. aastal oli majanduskriis Eestis eriti terav. Siis ühinesid Põllumeestekogud (end. Maaliit) ja «asunikud» «põllumeestekogude ja põllumeeste, asunikude ning väikemaapidajate koondiseks». Samal aastal ühinesid Rahvaerakond, Kristlik Rahvaerakond ja Tööerakond «rahvuslikuks keskerakonnaks». «Parteide nimetused — nii Euroopas kui ka meil — valitakse teinekord puhtreklaami eesmärgil, parteide «programmid» kirjutatakse pahatihti ainult publiku tüssamiseks,» iseloomustas V. I. Lenin Venemaa poliitilisi parteisid 1912. aastal.¹ Nii oli ka kodanlikus Eestis, kus vanad kodanlikud ja väikekodanlikud parteid lootsid endile uute etikettide külgekleepimisega rahvast petta. Kuid säärased pankrotti jäänud moosekantide «ümberistumised» ei suutnud lahendada kriisi. Kodanlus

¹ V. I. Lenin, Teosed, 18. kd., Tallinn, 1953, lk. 27.

hakkas järjest avalikumalt tüürima fašismi poole, süvendas laimukampaaniat Nõukogude Liidu vastu, võttis imperialistlike riikide käsilase avalikult osa sõja ettevalmistamisest NSV Liidu vastu. Valitsev kodanlus kapitalistlikes riikides asus hävitama kodanliku demokraatias viimaseid jäänuseid, mida töörahvas oleks võinud ära kasutada oma võitluses rõhujate vastu, ja võttis kasutusele otsesed terroristlikud abinõud oma diktatuuri säilitamiseks. Fašism sai moodsaimaks kaubaks kodanluse poliitiliste tegelinskite hulgas.

Eesti kodanlus nägi, et tema kõrgeim võimuorgan, tema parlament — Riigikogu — on kaotanud igasuguse lugupidamise rahvahulkades. Minnes üle fašismile, lootis kodanlus oma võimu tugevdada. Kuid iseloomustades fašismi ajutist võitu Saksamaal, ütleb J. V. Stalin, et seda tuleb vaadelda ühtlasi kui kodanluse nõrkuse tunnust. Fašismile üleminek näitas, et kodanlus pole enam võimeline valitsema parlamentarismi ja kodanliku demokraatia vanade meetoditega, vaid oli sunnitud tarvitusele võtma terroristlikke valitsemismeetodeid. Välispoliitikas läks kodanlus üle sõjapolitikale, hakkas väljapääsu otsima sõjalistest avantüüridest.

Juba aastail 1923—1924 olid eesti kodanluse tuusad K. Päts ja J. Pitka organiseerinud fašistlikke rünnakrühmlasi riigipöörde toimepanemiseks. Kõrvuti K. Pätsi ümber koondunud kodanlusega, kes orienteerus ameerika-inglise imperialistidele, tüüris fašismi poole veel teine eesti kodanluse leer, kes toetus hitlerlikule Saksamaale.

Fašismi-hitlerismi otsesteks kandjateks Eestis olid nn. «Eesti vabadussõjalaste liidud» ja 1929. aastal asutatud Keskliit. Liidu liikmeteks olid valgekaartlased, kes aastail 1918—1920 olid võidelnud Nõukogude riigi vastu interventsionisõjas, mille organiseerisid ameerika-inglise imperialistid nõukogude võimu kukutamiseks. Neid Nõukogude vastasest sõjast osavõtnuid hüüti rahva hulgas «vapsideks». Majandusliku laostumise tagajärjel tekkis kodanlikus Eestis rohkesti pankroteerinud ärimehi, tegelinskeid, töötuid valgekaartlikke ohvitseri, kes tundsid, et nad on võimulevate kodanlike liidrite poolt saagi jagamise juurest kõrvale tõrjutud. Aastail 1921—1923 koondusid säärased tegelinskid Pitka «Valve» ja tema «rahvuslik-vabameelse erakonna» ümber, 1924. aasta suvel aga Pätsi rünnakrühmade ümber. Kolmekümnendail aastail läksid nad aga vapside

leeri ja olid tasu eest valmis igasugusteks kuritegudeks. Vapsid kasutasid kõige ülbemat demagoogiat, lubades kõike, mida aga keegi iganes võis igatseda. Sellega nad püüdsid oma alatuteks eesmärkideks ära kasutada vähemteadlikke inimesi, kes otsisid väljapääsu kodanlikus Eestis valitsevast tööpuudusest, viletsusest ja näljast.

Teatavasti on fašismi organiseerijateks ja finantseerijateks suurrkodanlus, imperialistlik kodanlus, finantskapital, mõisnikud ja pankurid, kes loovad bandiitlikest või laostunud ja pankroteerunud väikekodanlikest elementidest fašistlikke salku võitluseks revolutsiooniliste tööliste ja talupoegade vastu. Saksamaal esinesid fašistid natsionaal-sotsialistide, hitlerlaste nime all. Hitlerlaste partei oli kõige kiskjalikumate ja röövellikumate imperialistide partei.

Hitlerlaste otsesteks käsilasteks Eestis olid vapsid.

Saksa fašistid kinkisid vapsidele trükikoja sisseseade, mis koosnes ühest rotatsioonimasinast ja 3 ladumismasinast, ning kandsid vapside arvele 5 miljonit Saksa marka saksa imperialismi agentuuri toetamiseks Eestis, et kõvendada oma seisukohti Baltimaadel. Eesti vapsid tegutsesid tihedasti koos balti parunite fašistlike organisatsioonidega Eestis, kellede peategeliskiteks olid 1905. a. karistussalga juht V. von zur Mühlen, E. Turmann jt. Kuid vanade erakondade tuusad Pätsi ja Laidoneriga eesotsas ei mõtelnudki taganeda võimu juurest ja lubada vapse riigipiruka ainuõiguslikeks jagajaiks, vaid mõtlesid sellele, kuidas ise Eestis fašistlikku režiimi oma mustri järgi sisse seada. Nad arendasid kõigiti demokraatia mahategemise ja fašismi ülistamise propagandat, likvideerisid töölisorganisatsioone, hävitasid kommuniste kui ainsaid demokraatia kaitsjaid Eestis, laimasid kõige häbematumaga NSV Liitu. Sellega lootsid Päts, Laidoner ja teised kodanluse tuusad tekitada ärevat meeleolu väikekodanlikes hulkades, et seda parajal ajal ära kasutada fašistliku diktatuuri väljakuulutamiseks.

K. Päts teostaski 1934. aasta märtsis ise fašistliku riigipöörde. Mõned vapside peamehed, nagu endine kindral Larka, advokaat Sirk jt., paigutati isegi vanglasse. Kuid pärast seda, kui ameerika-inglise imperialistid andsid Hitlerile vabad käed Baltimaadel kallaletungi organiseerimiseks NSV Liidule, kadus vahe Pätsi ja Larka «orientatsioonide» vahel ning vapsid amnesteeriti.

Aasta pärast fašistlikku iigipööret — 1935. aasta märtsis likvideeriti kõik legaalselt tegutsevad poliitilised parteid Eestis. Jäi alles Eestimaa Kommunistlik Partei, kelleni fašistliku kodanluse küüned ei ulatunud. Kommunistlik partei säilis seetõttu, et tal olid tihedad sidemed töörahva hulkadega, säilis igasugusest terrorist hoolimata, sest on võimatu likvideerida parteid, kelle juured ulatuvad sügavale rahva hulka.

Itaalia ja saksa fašistide eeskujul organiseeris eesti kodanlus Isamaaliidu nime all uue poliitilise partei Eestis, mille kõrval teisi parteisid ei tohtinud olla. Isamaaliidud olid osakonnad üle maa endiste kodanlik-natsionalistlike parteide tuusade — Pätsi, Laidoneri, Uluotsa jt. eesotsas.

Seega oli eesti kodanluse diktatuur heitnud endalt viimised kodanliku demokraatia hilbud ja läinud avalikult üle fašismile. Pätsi-Laidoneri fašistlik diktatuur keelas ära igasuguse progressiivse mõtte avaldamise, surus kogu ühiskondliku elu nn. «vaikivasse olekusse», nagu rahva hulgas fašismi masendavat õhkkonda nimetati. Seejuures avalikus propagandas püüdis eesti kodanluse diktatuur oma fašistlikku olemust varjata. Suure käraga räägiti kogu rahva ühtsusest, «rahvusterviklusest» ja isamaast, mida pidavat ühte viisi teenima nii peremees kui sulane. Hakati läbi viima perekonnanimede eestistamist jne. Selle käraga loodeti rahva tähelepanu fašistlikult terroristilt kõrvale juhtida.

Eriti hakkas eesti kodanluse fašistlik diktatuur eesti rahva ajalugu võltsima imperialistliku Lääne ees lõmitamise suunas. Räägiti eesti rahva ja tema igipõliste verivaenlaste — balti parunite huvide ühtsusest. Balti-saksa ordurütleid ja paruneid kujutati kui eesti rahva «kultuurikandjaid». Laimati alatult NSV Liitu ja vene rahvast, valmistuti osa võtmä uuest Nõukogude-vastasest sõjast.

Kuid Pätsi-Laidoneri fašistlik diktatuur ei suutnud Eestimaa Kommunistlikku Parteid suruda «vaikivasse olekusse» ega lüüa eesti tööliklassi revolutsioonilist võitlust. Julgelt paljastasid kommunistid eesti fašistlikke sõjaprovookaatoreid, näitasid töörahvale väljapääsu kodanliku Eesti majanduslikust ja poliitilisest ummikust, propageerisid nõukogude rahvaste saavutusi.

Kommunistid olid alati juhtinud eesti töörahva tähelepanu fašismiohule, mis teda ähvardas eesti kodanluse poolt, niihästi Pätsi-Laidoneri, kui ka Sirgu-Larka jt. rüh-

made poolt. Vastavalt 1935. aastal toimunud Kommunistliku Internatsionaali 7. kongressi otsusele organiseeris Eestimaa Kommunistlik Partei võitluseks fašismi ja sõja vastu proletariaadi ühisrinnet ja fašismivastast rahvarinnet, missugune poliitika leidis eesti töötava rahva hulgas järjest rohkem poolehoidu. Kuid endise Eesti Sotsialistliku Töölise Partei (sotside partei) liidrid näitasid jälle kord, et nad on imperialismi agentuuriks töolisliikumises. Sotsid keeldusid kommunistide ettepanekut proletariaadi ühisrinde ja fašismivastase rahvarinde taktika rakendamise kohta vastu võtmast ja läksid koos fašistliku kodanlusega, olid ühises rindes kodanlusega töörahva vastu.

Sotside äraandmine soodustas fašistide võimuletulekut Eestis. Sotsid õigustasid kodanluse terrorit töörahva vastu ja võtsid ise koos kodanlusega osa terrori teostamisest.

Eesti kodanlus kuulus tervenisti fašismileeri. Omavaheeline kaklus ja nägelemine mitmesuguste eesti kodanluse rühmituste vahel käis saagi jagamise pärast, mitte aga põhimõtteliste küsimuste ümber, mis puudutasid rahva saatust. Eesti kodanlus oli oma saatuse sidunud imperialismiga. Eesti kodanluse ja sotside tuusad — Päts ja Rei, Eenpalu ja Ast, J. Tõnisson jt. — olid ühte viisi sõjaprovookaatorid, imperialistide äraostetud agendid, kes õhutasid sõda NSV Liidu vastu ja upitasid fašismi võidule. See pärast ei saanud juttugi olla progressiivsetest, fašismivastastest kodanlik-natsionalistlikest parteidest Eestis.

Osa eesti sotse N. Andreseniga eesotsas nimetasid endid «pahempoolseteks sotsialistideks», tegid silmi töölistele, püüdes näidata, nagu erineksid nad pärissotsidest. Kuid propageerides austromarksismi ja levitades laimu Nõukogude Liidu vastu, olid nad sügavalt vaenulikud proletariaadi diktatuurile ja sotsialismile. Eesti «austromarksistid» nagu nende ideoloogid O. Bauer, F. Adler jt. Austriaski keeldusid ühisrinde loomisest kommunistidega ja aitasid oma äraandliku poliitikaga kõigiti kaasa fašismi võimuletulekule.

Sotside äraandmisest ja terrorist hoolimata juhtis Eestimaa Kommunistlik Partei töörahva fašismivastast võitlust. Selles võitluses tugevnes EKP nii organisatsiooniliselt kui ideoloogiliselt. 1932. aasta märtsis avaldas EKP Keskkomitee manifesti, milles ta kutsus kogu eesti töörahvast üksmeelsele võitlusele fašismiohu vastu.

Eestimaa Kommunistlik Partei pidas lepitamatut võitlust selle eest, et purustada oportunistid ja kapitulandid oma ridades, ilma milleta partei ei suuda teostada proletaarse revolutsiooni organisaatori ja juhtija osa. EKP paljastas ja purustas parempoolsed kallaklased, kes alahindasid illegaalse tegevuse tähtsust, tunnistasid ainult legaalsete ametiühingute kaudu tehtavat tööd ja kes tahtsid jätta kogu poliitilise töö Eesti Töölise Partei hooleks, mis, nagu võitluse käigus selgus, osutus provokaatorite pesaks. Samuti purustas EKP sel ajajärgul «pahempoolsed» oportunistid. Viimased jutlustasid, nagu oleks Pätsi-Laidoneri fašistliku diktatuuri ajal igasugune legaalne töö töörahva hulgas võimatu. Nad tahtsid ametiühingulise töö täielikult loovutada sotsidele. Tegelikult olid nad legaalse töö vastu seepärast, et see oli väga vaevarikas, nõudis suurt kannatlikkust ja püsivust. «Pahempoolsed» oportunistid olid tegelikult kriisi läbi kannatada saanud väikekodanluse esindajad, väikekodanluse, kes otsis kriisist väljapääsu avantüürismi teel ega olnud suuteline püsivaks revolutsiooniliseks organiseerimistööks.

Illegaalse ja legaalse töö ühendamise võimaldas EKP-I täita marksismi-leninismi õpetust selle kohta, et partei ei tohi kunagi kaotada sidet massidega ja et senikaua, kui kommunistid säilitavad sidemed laialdaste rahvahulkadega, on nad võitmatud. Just tihedate sidemete tõttu rahvahulkadega jäi EKP võitmatuks jõuks ka siis, kui kodanlus arvas, et terror on lõplikult murdnud kommunistide jõu. Eestimaa Kommunistlik Partei koondas kõik progressiivsed jõud fašismi vastu. Töölise ja töötava talurahva kõrval astusid fašismi vastu ka eesti progressiivsed haritlased. Meenutame vaid kirjanik Eduard Vilde ja loodusteadlase Audova sõnavõtte.

Peamiseks teguriks, mis soodustas EKP-I progressiivsete, fašismivastaste jõudude koondamist, oli Nõukogude Liidu võimsuse ja autoriteedi järjekindel kasv. 1937. aasta lõpuks saavutas Nõukogude Liit kommunistliku partei juhtimisel oma tööstuses enam kui 7-kordse tõusu sõjaeelse tasemega võrreldes. Põllumajanduse kollektiviseerimist, selle viimist sotsialismi rööbastele võis sel ajal pidada juba lõpuleviiduks. Nõukogude Liidus oli üles ehitatud sotsialism, mis leidis fikseerimist NSV Liidu Konstitutsioonis. Rahvahulgad mitte üksi Nõukogude Liidus, vaid ka väljaspool tema piire võisid näha, et Suur Sotsialistlik Oktoobri-

revolutsioon ei piirdunud ainult rahvaste vabastamisega tsarismist, vaid parandas oluliselt ja põhjalikult ka nende materiaalsed ja kultuurilist taset.

Võitnud töörahva hääl Nõukogude Liidust kostis võimsalt üle kogu maailma ja leidis vastukaja kõigi kapitalistlikus orjuses viibivate töötajate keskel. Kodanluse terrorist ja salakavalaist võtetest hoolimata kostis see hääl töörahva hulkadeni.

Kõik need asjaolud võimaldasid Eestimaa Kommunistlikul Parteil, kes tugines marksismi-leninismi õpetusele, Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei rikkalikele võitluskogemustele, sammuda eesti tööliste ja kõigi töötajate eesotsas võitluses nõukogude võimu eest. See võitlus lõppes töörahva võiduga, kapitalismi kukutamise ja nõukogude võimu kehtestamisega Eestis 21. juulil 1940. aastal.

Sellest ajast on möödunud juba üle 13 aasta ja selle aja jooksul on eesti rahvas võinud veenduda, et nõukogude võim on tõeline rahva võim, et nõukogude vabariik on niisugune poliitiline vorm, mille raamides on teostatud sotsialismi ülesehitamine ja toimub kommunismi ehitamine. Nõukogud on kujunenud ennenägematuks riigivalitsemise kooliks tööliste ja talurahva hulkadele. Eesti rahva suur poolehoid ja aktiivne toetus nõukogude võimule on võimaldanud edukalt lahendada kommunistliku partei poolt püstitatud sõjajärgse majandusliku ja kultuurilise ülesehitustöö ülesanded. Olles koondunud Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei ja Nõukogude valitsuse ümber, võitleb eesti rahvas koos teiste nõukogude rahvastega ülemaailmse rahu kindlustamise eest, kommunismi eest.

Eesti kodanluse ideoloogia kandjad — kodanlik-natsionalistlikud parteid valitsesid endid pankrotti ja nad likvideeriti kodanluse enda poolt kui töörahva petmise otstarbeks kõlbmatuks muutunud riistapuud. Eesti kodanlus läks üle fašismile, organiseeris ühe partei — Isamaaliidu, kasutades seda kui viimast abinõu oma diktatuuri säilitamiseks. Kuid ka see viimane abinõu ei päästnud teda. Eesti kodanluse kui imperialismi õelaima ketikoera võim kukutati töörahva poolt. Niisugune oli eesti kodanluse ja tema poliitiliste parteide arengutee.

Eesti kodanlus on kukutatud, kuid säilib veel ta riismeid, kes püüavad töörahva nõukogulikkude ülesehitustööd takistada. Neid kodanluse riismeid püüavad ameerika-inglise imperialistid sõjasüütamise, diversiooniaktide toimepane-

mise, salakuulamise ja teiste alatute tegude otstarbeks ära kasutada. Seepärast tuleb töötaval rahval alati valvel olla kodanliku natsionalismi jäänuste suhtes.

Eesti töörahva võitlus kommunistide juhtimisel kodanluse ja tema natsionalistlike parteide vastu on näidanud, et kodanlus ei kohku tagasi ühestki alatusest ja on valmis oma kodumaad maha müüma ükskõik missugusele imperialistide rühmale, et aga vabaneda töörahva võimust. Enne tsaari kukutamist Venemaal olid eesti kodanlikud natsionalistid tsaaritruud, hiljem aga on nad olnud Lääne imperialistide käsilasteks. Saksa fašistliku okupatsiooni ajal täitsid nad timukate osa Hitleri teenistuses. Nüüd tegutsevad nende riismed eesti rahva vastu ameerika-inglise sõjaõhutajate käsilastena. Eesti kodanluse ideoloogia — kodanlik natsionalism — on inimvihkamise, rahvastevahelise vaenu ja veriste röövvalutussõdade õhutamise ideoloogia.

Pärast teist maailmasõda muutusid kodanlikud natsionalistid eriti kosmopolitismi propageerijateks. Kodanlikud kosmopoliidid eitavad rahvuslikku sõltumatust ja suhtuvad halvaks panevalt patriotismi, rahvaste möödunud aja kangelaslikku vabadusvõitlusesse ja teistesse ülevatesse tunnetesse, mis on kallid kõigile progressiivsetele ja vabadust armastavatele rahvastele. Seda teevad nad oma peremeeste, ameerika imperialistide huvides, kes tahavad orjastada kogu maailma rahvaid, muuta neid kuulekaiks orjadeks. Seega on kosmopolitism ainult pahupidi pööratud kodanlik natsionalism, mis teenib ameerika imperialistide huve.

Eestimaa Kommunistlik Partei kui suure Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei üks paljudest väesalkadest on rahvahulki kasvatanud proletaarse internatsionalismi ideede vaimus. Lenin õpetab, et kodanlik natsionalism ja proletaarne internatsionalism on kaks lepitamatult vaenulikku ideoloogiat, mis vastavad kogu kapitalistliku maailma kahele suurele klassileerile. Proletaarne internatsionalism taotleb tööliklassi rahvusvahelist ühtsust, kõigi rahvaste vabadust, üheõiguslikkust ja sõbralikku koostööd kogu inimkonna progressi huvides.

Proletaarne internatsionalism ei eita isamaa-armastust, rahvuslikke erinevusi ja iseärasusi, rahvuslikke traditsioone, vaid arendab ja süvendab patriotismi kõigi rahvaste vabaduse ja sõltumatuse austamise vaimus, annab rahvuslikule kultuurile sotsialistliku sisu. Ei saa olla vaba see rahvas, kes ise orjastab teisi rahvaid, — õpetab marksism-

leninism. Tuginedes marksismi-leninismi õpetusele, võitlevad kommunistid kõigi — nii suurte kui väikeste rahvaste vabaduse ja sõltumatuse eest. Vene rahvas, järgnedes suurele Leninile, heitis endalt esimesena maailmas kapitalistliku orjuse ahelad ja vabastas seega ka kõik endise tsaari-Venemaa rõhutud rahvad, nende hulgas ka eesti rahva, rahvuslikust rõhumisest, andis neile enesemääramise õiguse. Kaitseks imperialistlike röövvalitajate vastu ühinesid kõik nõukogude rahvad üheks vennalikuks pereks, suureks Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liiduks, mis on kõigi maailma rahvaste vabaduse kaitsjaks. Nõukogude võimu tingimustes, kus on likvideeritud ühe inimese ekspluateerimine teise poolt ja rahvuslik rõhumine, ühinevad rahvaste rahvuslikud iseärasused ja traditsioonid harmooniliselt kõigi Nõukogude Liidu töötajate ühiste eluliste huvidega. Kommunistlik partei innustab igati vormilt rahvusliku ja sisult sotsialistliku kultuuri arenemist. Nagu näitavad Nõukogude Liidu rahvaste saavutused majanduse ja kultuuri alal, ei vii rahvuslikud erinevused sotsialistliku sisuga kultuuri juures rahvaste lahutamisele üksteisest, vaid nende veelgi tihedamale lähene-misele ja ühinemisele vankumatuks liiduks.

Nõukogude Liidus ei ole enam antagonistlikke, vaenu-likke klasse. Nõukogude rahva huvide ühtsuse alusel on kujunenud välja nõukogude ühiskonna moraalne ja poliitiline ühtsus, järjest tugevneb nõukogude rahvaste vendlus ja sõprus, süveneb nõukogude patriotism. Nõukogude inimesed ei tööta enam kapitalistide heaks, vaid enda ja kogu ühiskonna heaks. Nad on oma maa tõelised peremehed.

Sotsialismi põhilise majandusseaduse alusel, mis toimib meie maal, areneb seninägemata hooga Eesti NSV rahvamajandus. Vennasvabariikide ja eeskätt suure vene rahva vennaliku abi tõttu andis meie vabariigi tööstus juba 1952. aasta lõpul 4,7 korda rohkem toodangut kui enne sõda, kodanliku Eesti viimasel aastal. Eesti NSV kolhoosid on teinud suuri edusamme põllumajanduse alal. Väsimatult hoolitseb Nõukogude valitsus meie noorsoo hariduse ja heakäigu eest.

Nõukogude Eestis on järjest kõvenenud tööliste ja töötava talurahva liit sotsialismi võidukaks ülesehitamiseks, natsionalismi jäänuste hävitamiseks, rahvastevahelise sõpruse kindlustamiseks.

Kommunistliku partei lõpuni järjekindel ja revolutsiooniline proletaarne internatsionalism on olnud ja on ka edaspidi kõigi maade töölistele ja imperialismi poolt rõhutatud rahvastele eeskujuks nende vabadusvõitluses. Pärast teist maailmasõda on uued sajad miljonid inimesed astunud Marxi-Engelsi-Lenini-Stalini revolutsioonilise internatsionalismi — proletaarse internatsionalismi võitmatu lipu alla.

Pärast Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni võitu on võimsa Nõukogude riigi näol kujunenud kogu maailma rahvaste rahu ja julgeoleku kants.

Nõukogude Liidul ei ole agressiivseid plaane teiste maade ja rahvaste suhtes, NSV Liidus ei ole klasse ja rühme, kes oleksid huvitatud uue sõja vallapäästmisest. Nõukogude Liit peab järjekindlat võitlust rahu eest. See pärast nõuavad kogu maailma progressiivsete, rahuarmastavate inimeste huvid Nõukogude Liidu igakülgset toetamist ja kindlustamist. Suhtumine Nõukogude Liidusse kui sotsialismi kodumaasse, kui rahu ja progressi kantsisse näitab kõige selgemalt, missugusesse leeri keegi kuulub, kas imperialistlike sõjaõhutamajate leeri või rahu- ja demokraatialeeri.

Sotsialism on avanud eesti rahvale, nagu kõigile nõukogude rahvastele, ennenägemata võimalused tema talentide hoogsaks arenguks. Nõukogude patriotism, mis on proletaarse internatsionalismi kõrgeim väljendus, on saanud eesti rahva valitsevaks ideoloogiaks. Selle ideoloogia aluseks on valmisolek anda kõik oma jõud kommunismi ülesehitamiseks, meie sotsialistliku kodumaa, kogu maailma töötajate isamaa kindlustamiseks ja kaitseks.

Eesti töötav rahvas on piiritult ustav kommunistlikule parteile. Erinevalt kõigist kodanlikest parteidest ja riikidest, kes varjavad ja maskeerivad oma tõelisi eesmärke ja poliitikat, on kommunistliku partei ja Nõukogude riigi eesmärgid ja poliitika selged ja avatud kogu rahvale, nagu märkis oma kõnes NSV Liidu Ülemnõukogu viiendal istungjärgul G. M. Malenkov. «Nõukogude rahvas võib olla kindel, et kommunistlik partei ja valitsus ei säästa oma jõudu ja vaeva kõigi nõukogude inimeste õnneliku, kindlustatud ja rõõmuküllase elu nimel, suure eesmärgi — meie maal kommunistliku ühiskonna ülesehitamise — elluviimise nimel.»

Rbl. 1.50

A-17346

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00354292 7